

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

19 СНЕЖНЯ

2003 г.

№ 51-52/4236-4237

АНОНС!

Набліжаецца 60-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 60-годдзе Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Установа «Літаратура і Мастацтва» праводзіць агульнанацыянальную акцыю па стварэнні кнігі «Наша Перамога». Запрашаем усіх, хто зацікаўлены, да супрацоўніцтва.

“Бачанае...
Чутае...
Перажытае...” —
“ЛіМ”-Апытанне.

4

З НОВЫМ ГОДАМ,
З КАЛЯДАМІ!

Святочнай свечкі
дрогкае святло
Зноў асвятляе
нам шляхі-сцяжыны
І тое, што ў нас ёсць,
што будзе, што было
Пад небам вечным
нашае Айчыны.

ПРАВА НА ТВОРЧАЕ ЖЫЦЦЁ

Заканчваецца, падыходзіць да свайго лагічнага фінішу і бягучы, 2003 год. У кожнага, вядома, ён склаўся пасвойму: у адных — лепш, у іншых — не зусім. Але што паробіш — жыццё нельга ўвагнаць у пракрустава ложа. Яно часам падносіць усім нам нечаканыя сторпрызы, якія асобнымі людзьмі, ды і цэлымі катэгорыямі грамадзян не планаваліся і нават не ўяўляліся. У гэтым, хутчэй за ўсё, і заключаецца прыцягальнасць нашай агульнай існасці...

Разам з каляндарным годам для творчых асоб насталае час падвесці рахункі асабістых дасягненняў і набыткаў, убачыць свае пралікі і ўпушчэнні. Здаецца, усё ідзе як і заўсёды. Некаторыя могуць парадавацца выхадом новых кніг, свежымі публікацыямі ў часопісах і газетах, а той-сёй паскардзіцца на няўдзячнасць лёсу. Як у народзе гаворыцца: глядзячы каму якая карта выпала. Адным словам, гэта дыялектыка жыцця...

З такой нагоды хочацца паразважаць і пра дзейнасць Рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва", якой, дарэчы, зусім нядаўна пайшоў другі год. Тэрмін, зразумела, невялікі, але за гэты час зроблена ўжо многае.

Нялёгкім і пакутлівым было станаўленне установы. Шмат хто — не толькі з творчай інтэлігенцыі, але і сярод звычайных людзей (чытачоў перыядыкі) — выказваўся "за" і "супраць" стварэння новай арганізацыі пад неафіцыйнай ды гучнай назвай "холдын". На той час хіба што лянны не чытаў на старонках рэспубліканскага друку рознамасцітыя артыкулы наконт аб'яднання літаратурных выданняў пад адной шыльдай. І вось з той пары мінула, адышло ў гісторыю каля двух дзесяткаў месяцаў. Ацхілі, паспакайнелі тыя, хто быў "за", і тыя, хто выказваўся "супраць".

Дык што ж мы маем на сённяшні дзень?

У нялёгкай эканамічнай сітуацыі выданні РВУ выжылі дзякуючы фінансавай падтрымцы дзяржавы! Рэгулярна выходзяць часопісы "Полымя", "Малодосць", "Нёман", "Всемирная литература", штотыднёвік "ЛІМ", (праўда, незразумелая пакуль сітуацыя з часопісам "Крыніца"). Пакрысе набіраюцца тыражы. А гэта значыць, што ў пісьменніцкай арганізацыі ёсць магчымасць даносіць сваё пазычнае, празаічнае, публіцыстычнае слова да шырокай грамадскасці краіны, бо ўсе мы маем права на творчае жыццё.

Працягваюцца традыцыі нашых вялікіх папярэднікаў, прыўносіцца ў літаратурны працэс шмат свежага маладымі пакаленнямі, папаўняюцца пісьменніцкія шэрагі новымі творцамі. Усё гэта гаворыць за тое, што пісьменнік не выкінуты з агульнага творчага працэсу. На сценах тэатраў адбываюцца прэм'еры спектакляў па творах беларускіх драматургаў, выходзяць кнігі (хоць не так часта, як таго нам хацелася б). Жыццё працягваецца. Здаецца, што міне яшчэ крышку часу і знікнуць, згладзяцца дробязныя непаразумы сярод нашых творцаў. Бо літаратура, як неаднаразова я адзначаў, — жывы арганізм, а ўсё істотнае, жыццёсцвярдзальнае павінна і будзе жыць. І ў гэтым, я ўпэўнены, у першую чаргу зацікаўлена дзяржава.

Таму, у Новы, 2004 год, дарагія сябры, пойдзем разам, радуючы не толькі сябе, але і чытача сваімі творчымі дасягненнямі і набыткамі, памнажаючы гонар Беларусі.

Анатоль КАЗЛОЎ

Паважаныя падпісчыкі і чытачы! Наступны нумар штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва" выйдзе 9 студзеня 2004 года. Са святамі Вас і да сустрэчы ў новым годзе!

16 снежня Рэспубліка Казахстан адзначыла свой дванаццаты Дзень Незалежнасці. Напярэдадні свята наш карэспандэнт сустрэўся з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом у Рэспубліцы Беларусь Газізам АЛДАМЖАРАВЫМ.

ЗАЦІКАЎЛЕННЫ Ў СУПРАЦОЎНІЦТВЕ

— Газізам Камашавіч, чым адметны быў сёлетні год для Казахстана?

— Для краіны, асабліва ў сацыяльна-эканамічным развіцці, год быў паспяховым. Захаваліся высокія тэмпы эканамічнага росту, паказчык айчынай вытворчасці павялічыўся ў сярэднім на 11 працэнтаў, развіваюцца сучасныя інфармацыйныя тэхналогіі і праграма імпартазамышчэння.

Увогуле ж, за гады незалежнасці, устойліва замацавалася нацыянальная валюта — тэнге, устаноўлены канкрэтныя тэрміны ўступлення краіны ў сусветнае гандлёвае таварыства.

Апрача таго, у Казахстане ўведзена прыватная ўласнасць на зямлю, прынята спецыяльная праграма па адраджэнні вёскі.

Словам, ліберальная эканоміка з развітай рынкавай інфраструктурай функцыянуе дзеля дабрабыту народа і краіны ў цэлым.

— А якога напрамку трымаеце знешні вектар палітыкі?

— У знешняй палітыцы наша краіна прытрымліваецца шматвектарнасці. Як добры гаспадар яна ў першую чаргу ладзіць з краінамі-суседкамі, сябрае з былымі рэспублікамі Савецкага Саюза, у прыватнасці, з Беларуссю, самыя цёплыя і даверлівыя адносіны, наладжвае дзелавыя стасункі з краінамі далёкага замежжа.

Казахстан неаднаразова выплывае ў шэраг ініцыятыў, якія былі накіраваны на ўмацаванне міра і стабільнасці ў гарачых рэгіёнах, аднабакова адказаўся ад ядзернай зброі і далучыўся да Дагавора аб поўнай забароне ядзерных іспытаў, вырашыў закрыць ядзерны палігон у Сяміпалацінску.

Наша рэспубліка ініцыявала саміт "Аб мерах даверу ў Азіі", які прыняў

дэкларацыю аб ліквідацыі тэрарызму і садзейнічанні дыялогу паміж цывілізацыямі.

— Газізам Камашавіч, а якіх прыярытэтаў прытрымліваецца кіраўніцтва краіны ва ўнутранай палітыцы?

— Самых, што ні ёсць, чалавечых. Асноўныя з іх — здароўе, адукацыя, паляпшэнне ўмоў і ўзроўню жыцця казахам.

Напрыклад, што тычыцца праграмы здаровага сэнсу жыцця. У нас працуюць спартыўна-аздраўленчыя комплексы, іпадромы, тэнісныя корты, некалькі палёў для гульні ў

еца, што асноўныя з іх, гэта палітыка дзяржавы ў гэтай сферы.

Дарэчы, гэта пацвердзілі і лідэры традыцыйных рэлігій з усяго свету, якія збіраліся ў Астане на сваім першым з'ездзе.

— 2000 год для Казахстана стаў годам падтрымкі культуры. Што гэта за акцыя?

— Гэта была не акцыя, а імпульс дзяржаўнай праграмы па адраджэнні традыцый, культуры, пісьменства народа, гэта зварот да гістарычнага вопыту сваіх продкаў. Кіраўніцтва краіны звяртала ўвагу людзей, на грамадскую свядомасць, на вартае выхаванне нашчадкаў.

гольф. Шырока разгорнута будаўніцтва іншых спартыўных збудаванняў.

У апошні час сярод казахам вельмі папулярным стаў аздраўленчы метада Парфірыя Іванова, дарэчы, актыўнай прыхільніцай якога з'яўляецца першая ледзі Казахстана Сара Назарбаева.

Набірае моц і адукацыя. Больш за 26 працэнтаў грамадзян маюць вышэйшую і незакончаную вышэйшую адукацыю, прыкладна 40 працэнтаў — сярэдняе і няпоўнае-сярэдняе.

Зараз у Казахстане фарміруецца нацыянальная мадэль адукацыі: праведзена рэформа вышэйшых навучальных устаноў, адбываецца пераход сярэдніх адукацыйных школ, якія амаль што ўсе камп'ютэрызаваны, на адзінаццацігадовы тэрмін вучобы.

Зварышылася ў нас і пенсійная рэформа. Яе сутнасць зводзіцца да персаналізацыі пенсійных укладанняў грамадзян у сістэму накапальных фондаў. Сёння яны складаюць каля паўтара мільярда долараў. Безумоўна, яны выконваюць яшчэ і функцыю магутных нацыянальных інвестыцый.

— Газізам Камашавіч, скажыце, калі ласка, а як удаецца шматканфесійнай краіне, з больш чым пятнаццацю мільёнамі чалавек, жыць у ладзе, без канфліктаў на рэлігійнай і нацыянальнай глебе.

— Каб не прагаварыцца, — Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол лёгка пастукаў косткачкамі пальцаў аб стол, — сапраўды, верапаразуменне ў рэспубліцы трымаецца за кошт шматлікіх фактараў, але ж мне зда-

У спадчыну казахам уваходзіць больш за 25 тысяч помнікаў гісторыі архітэктуры, археалогіі (вядомы маўзалеі Хаджы Ахмеда Ясаві, Кургальджынскі заказнік), звыш 100 дзяржаўных музеяў захоўваюць каля двух мільёнаў культурных каштоўнасцей. У 3066 бібліятэках існуе 66840000 тамоў кніг, рэдкіх рукапісаў і выданняў. Усё гэта акуратна выкарыстоўваецца і беражліва захоўваецца дзеля будучага.

— Газізам Камашавіч, на вашым рабочым стапе ляжыць кніга. Што вы чытаеце ў вольны час?

— Чытаю шмат, а вось перавагу аддаю філасофіі і паэзіі. У маёй бібліятэцы творы Мухтара Шахамова, Ульяса Есенберліна, Кадыралі Мурзаліева, з беларускіх пісьменнікаў — Васіля Быкава, Івана Шамякіна, Святланы Алексіевіч.

— Дзякуй за інтэрв'ю і яшчэ раз са святам вас.

— І вам, дзякуй.

Інтэрв'ю правёў
Віктар ПАТАПЕНКА

УСІХ ПАЯДНАЛА МУЗЫКА

Гэта быў не пленум і не з'езд. Сабраліся разам кампазітары і музыкантаў, каб забыцца пра агульныя праблемы і ўзаемныя прэтэнзіі, гаварыць мала і выключна пра станоўчае, абменьвацца кампліментарамі, прымаць віншаванні, а

калі ўспамінаць старое — дык толькі добрымі словам. Такую бесканфліктнасць, ніяк не ўласціваю асяроддзю творчаму, абумовіла святочная нагода: Беларускі саюз кампазітараў адзначаў сваё 70-годдзе.

"Веліч мастацтва мацней за ўсё выяўляецца ў музыцы", — спасылкай на выслоўе Е.Гётэ, вялікага і велічнага прадстаўніка мастацкага пісьменства, распачаўся даклад І.Лучанка, дарэчы, нязменнага старшыні саюза на працягу ўжо 23-х

гадоў. Прапанаваўшы пагаварыць пра тое, што ўдалося захаваць у творчым жыцці кампазітарскай суполкі ў нялёгкі цяперашні час, ён, як асноўную каштоўнасць, вылучыў традыцыі. Традыцыі, закладзеныя прафесіяналамі айчынага музычнага мастацтва: Р.Шырмам, Г.Цітовічам, А.Багатыровым, М.Аладавым, Я.Цікоцікім... У аглядзе творчасці спадкаемцаў гэтых традыцый сплучылася нямала розных жанраў, а яшчэ больш — кампазітарскіх імёнаў: Л.Абеліевіч, Я.Глебаў, Д.Смоўскі, А.Мдзівані, С.Картэс, Г.Гарэлава, А.Сонін, В.Кузняцоў, С.Бельцоў, А.Залётнеў, Я.Папайскі, А.Літвіноўскі, А.Бандарэнка, В.Карэтнікаў, М.Марозава, А.Рашчынскі ды інш. (Не адзін дзесятак кампазітараў і музыкантаў быў названы І.Лучанком).

Свята Беларускага саюза кампазітараў, свята нацыянальнай прафесійнай музычнай творчасці паяднала ў той вечар герояў урачыстасці ды іх гасцей, многія з якіх непасрэдна ўдзельнічалі ў юбілейнай цырымоніі. Памочнік Прэзідэнта РБ М.Шаўцоў зачытаў прывітанне кіраўніку дзяржавы, дзе, прынамсі, гаварылася пра прызнанне музыкі айчынных кампазітараў ва ўсім свеце. Міністр культуры Л.Гуляка назваў юбілей саюза святам усёй беларускай інтэлігенцыі, бо "да музыкі маюць дачыненне ўсе".

Між іншым, на юбілейнай вечарыне яшчэ раз пацвердзілася цесная сувязь дзвюх музэў — музычнай творчасці ды літаратуры. Саюз кампазітараў быў створаны ў 1933 годзе... як аддзяленне Саюза беларускіх савецкіх пісьменнікаў. І толькі з часам набывў статус самастойнай суполкі. Ужо нават гэтым фактам пацвярджаецца крэўная і духоўная аднасць літаратуры ды музыкі, што яшчэ раз падкрэсліў у сваім віншавальным слове старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў А.Пашкевіч і падараваў юбілярам "Анталогію беларускай паэзіі XX стагоддзя" — крыніцу і стымул натхнення.

Нямала дарункаў і цёпрых слоў прынялі кампазітары і музыкантаў ад прадстаўнікоў іншых творчых саюзаў, мастацкіх калектываў, навучальных устаноў і ўстаноў культуры, ад калег з Расіі, Украіны. Юбілярам таксама ўручаліся Нагрудныя знакі ды Ганаровыя граматы Міністэрства культуры Беларусі, самыя розныя ўзнагароды іншых органаў кіраўніцтва культуры.

Зварышылася свята канцэртна Акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі пад кіраўніцтвам А.Анісімава. У праграме былі толькі тры (але якія!) творы: прэм'ера Канцэрта для сімфанічнага аркестра Г.Гарэлавай, Адзінаццатая сімфонія Д.Смоўскага і сюіта з балета Я.Глебава "Ціль Уленшпігель".

С.БЕРАСЦЕНЬ
НА ЗДЫМКУ: выступае народны артыст СССР Ігар ЛУЧАНОК.

Фота К.ДРОБАВА

У рамках мерапрыемстваў, прысвечаных святкаванню 60-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, у Цэнтральным доме Афіцэраў Узброеных сіл урачыста адкрылася першая выстава работ студыі ваенных мастакоў "Памяць".

У экспазіцыі прадстаўлены работы народных мастакоў Віктара Грамыкі, Георгія Паплаўскага, Леаніда Шчамялёва, заслу-

жаных дзеячаў мастацтва Леаніда Дударэнка, Мікалая Апіока, Уладзіміра Уродніча, Міхаіла Басальгі, у якіх раскрыты лепшыя ўчынікі салдата і камандзіра, партызана і падпольшчыка, іх гераізм і адважнасць у барацьбе з ворагам.

Як адзначыў міністр абароны Рэспублікі Беларусь Леанід Мальцаў, ініцыятар стварэння студыі, патрыятычная тэма работ мастакоў павінна пашырыцца, каб глядач бачыў воіна, абаронцу Бацькаўшчыны не толькі ў ваенна-гістарычных эпізодах, але і ў сюжэтах, прасякнутых яго любоўю да сваёй Радзімы, да свайго народа.

Новая выстава, якая адкрывецца ў дзень вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, будзе прадстаўлена новымі палотнамі мастакоў-прафесіяналаў і маладых талентаў.

Алесь ПАТАПЕНКА, вучань гімназі № 2 г. Мінска

НА ЗДЫМКАХ: старшыня Беларускага саюза мастакоў У. БАСАЛЬГА і міністр абароны Рэспублікі Беларусь Л.МАЛЬЦАЎ; удзельнікі адкрыцця выставы "Памяць".

Фота Г. СЯМЁНАВА

СТАРТАВАЛА «ПАМЯЦЬ»

25000-ы НУМАР

Адным са старэйшых і аўтарытэтных з выданняў нашай краіны на сённяшні дзень з'яўляецца газета "Звязда". Яе першы нумар выйшаў 9 жніўня 1917 года. Як і гісторыя Беларусі, гісторыя выдання вельмі багатая. Ды і самі старонкі газеты — гэта летапіс нашага жыцця...

17 снежня выйшаў у свет 25000-ы нумар газеты "Звязда". Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Літаратура і Мастацтва", рэдакцыя штодзённіка "ЛіМ" шчыра віншуюць супрацоўнікаў і чытачоў "Звязды" з важнай падзеяй. Жадаем і надалей калегам-журналістам важнага плёну на ніве беларушчыны, дзеля агульнай карысці нашай краіны.

ГОМЕЛЬШЧЫНА

СТВАРАЮЦЬ НАСТРОЙ

Зусім нядаўна пабачыў свет зборнік вершаў медыцынскіх работнікаў Гомельшчыны "Сиреневая свежыць". Людзі ў белых халатах стаяць на варце здароўя пацыентаў не толькі са скальпелем і танометрам, але лечыць іх, несумненна ж, і пазычным радком.

Ствараюць добры настрой і работнікі культуры вобласці на клубнай сцэне, на старонках газет, на радыё і тэлебачанні. Таму і літаратурна-мастацкі зборнік, які ўжо здадзены ў друкарню, назвалі яны надзвычай дакладна: "Настрой". Аўтарамі яго з'яўляюцца журналісты Тамара Кручэнка, Мікола Дзегцяроў, Ігар Журбін, Марыя Зубель, культработнікі Сяргей Філіпчанка, Раіса Савіч, Галіна Аніскавец, Андрэй Паўлукін — усяго сорак чалавек.

Трэба заўважыць, што сродкі на выданне зборніка выдаткаваны галіновымі абкамамі прафсаюзаў медыкаў і культработнікаў, а дапамогу ў падрыхтоўцы твораў да друку аказала абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў.

ЮБІЛЕЙ ЦЮТЧАВА

У гомельскай Славянскай бібліятэцы прайшла літаратурная вечарына, прысвечаная 200-годдзю з дня нараджэння вядомага рускага паэта Фёдара Цютчава. Пра значэнне яго творчасці ў жыцці нашых сучаснікаў гаварылі старшыня абласнога Савета дэпутатаў Валеры Сяліцкі, загадчыца кафедры рускай літаратуры ГДУ імя Ф. Скарыны Людміла Ермакова, бранская паэтэса Валянціна Крысанава, пісьменнікі Васіль Ткачоў, Юрый Фатнеў і іншыя.

Студэнты-філолагі ГДУ імя Ф. Скарыны падрыхтавалі літаратурна-мастацкую кампазіцыю, у якой прагучалі не толькі пазычныя радкі Фёдара Цютчава, але значнае месца займала ягоная перапіска з каханымі жанчынамі.

Ягор ЛЯСНЫ

ЗАКАНЧВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА I-ае ПАЎГОДДЗЕ 2004 ГОДА!

Шаноўныя чытачы!
Заканчваецца падпіска на першае паўгоддзе 2004 года. На выданні Рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва" можна падпісацца ў любым паштовым аддзяленні нашай краіны. Для ўстаноў Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адкрыта льготная падпіска.

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
на 6 месяцаў — 15600 руб.
Ведамасная (індэкс — 63857)

на 1 месяц — 4100 руб.
на 3 месяцы — 12300 руб.
на 6 месяцаў — 24600 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Польмя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
на 6 месяцаў — 15600 руб.
Ведамасная (індэкс — 00141)

на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
на 6 месяцаў — 21600 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Маладосць»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 2700 руб.
на 3 месяцы — 8100 руб.
на 6 месяцаў — 16200 руб.
Ведамасная (індэкс — 00137)

на 1 месяц — 3900 руб.
на 3 месяцы — 11700 руб.
на 6 месяцаў — 23400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 2600 руб.
на 3 месяцы — 7800 руб.
на 6 месяцаў — 15600 руб.
Ведамасная (індэкс — 00238)

на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
на 6 месяцаў — 21600 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 6 месяцаў — 16800 руб.

«Всемирная літаратура»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 1 нумар — 2600 руб.
на 2 нумары — 5200 руб.
на 3 нумары — 7800 руб.
Ведамасная (індэкс — 00135)

на 1 нумар — 3600 руб.
на 2 нумары — 7200 руб.
на 3 нумары — 10800 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 6 месяцаў — 8400 руб.

УВАГА!

Пачынаючы з Новага года будзе максімальна скарачана паступленне выданняў Рэдакцыйна-выдавецкай установы ("ЛіМ", "Маладосць", "Польмя", "Нёман", "Всемирная літаратура") у розніцу. Адзіная магчымасць застацца нашымі чытачамі — ПАПІСАЦЦА!

РЭДАКЦЫЙНА- ВЫДАВЕЦКАЯ ЎСТАНОВА «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

прымае да разгляду:

выдавецкія праекты самай шырокай тэматыкі;

выканае ўвесь спектр рэдакцыйна-выдавецкіх паслуг (ад рэдагавання рукапісу да выдання і распаўсюджвання кніжнай прадукцыі);

арганізуе рэкламу і прэзентацыю выданняў.

Вул. Захарава, 19, тэл.: 284-85-25.

Выдавецкая ліцэнзія — ЛВ № 570 ад 23 кастрычніка 2002 года, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Пішыце на адрас: 220005, Мінск, вул. Захарава, 19, рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва»; e-mail: minsk@lim.by

Мы — беларусы

Кнігу «Мы — беларусы» можна набыць у Рэдакцыйна-выдавецкай установе «Літаратура і Мастацтва». Тэлефоны аддзела маркетынгу: 284-66-71; 284-84-62.

ПЕРАМОЖЦЫ

У МЕЖАХ МІЖНАРОДНАГА ФЕСТИВАЛЮ

Па выніках першага рэспубліканскага турыстычнага конкурсу «Пазнай Беларусь», які праводзіўся пад эгідай Міністэрства спорту і турызму, Дом-музей Адама Міцкевіча, што ў Навагрудку, прызнаны пераможцам у намінацыі «За захаванне гісторыі беларускай культуры» з уручэннем Дыплама лаўрэата і спецыяльна вырабленага памятнага прыза.

Усе матэрыялы намінантаў былі прадстаўлены ў выставачным цэнтры БЕЛЭК-СПА (раней ВДНГ) у рамках Міжнароднага фестывалю «Турбаза Беларусі».

У конкурсе ўдзельнічалі звыш 60-ці розных арганізацый і ўстаноў з усёй Беларусі, якія звязаны са сферай турызму. Гэта — прадпрыемствы харчавання, турфірмы, гасцініцы, цэнтры турызму, краязнаўства, музеі, выканаўчыя камітэты.

Яўген ЛАПЦЕЎ

Ці ўсё, што акаляе
пісьменніка, — матэрыял, з якога ён «будуе» творы?

Уладзімір ДАМАШЭВІЧ, пісьменнік:

— Відаць, што тут шмат залежыць ад асобы пісьменніка, ад яго натуры, мо нават ад яго асабістага жыцця — ад біяграфіі.

Ёсць пісьменнікі, якія пражылі недзе да гадоў пяцідзесяці; з іх лёсаў, з іх жыццяў можна пісаць пазмы, раманы, эпапеі. А ёсць такія, чыя біяграфія складаецца з дзесяці слоў: нарадзіўся, вучыўся, жаніўся, працаваў і г.д. Здаецца,

БАЧАНАЕ... ЧУТАЕ...

ца, нічога цікавага ў яго жыцці і няма. Але гэта не так: пад пяром таленавітага мастака з «нічога» можна зрабіць усё. У той час як багатая і цікавая біяграфія можа стаць шэраю і нецікаваю кніжкаю, калі да гэтага яшчэ дойдзе.

Усё ж пісьменніку лепш мець багатую на жыццёвыя падзеі біяграфію — тады ёсць ад чаго адштурхнуцца, ёсць за што «ўчапіцца» пры неабходнасці, ёсць што ўспомніць і даць гэта пры абмалёўцы нейкага персанажа — як шрых да яго характару, да біяграфіі і г.д.

Ветэраны вайны, напрыклад, не могуць забыць таго, што яны перажылі ў маладосці, яны пішуць пра вайну яшчэ і дагэтуль, хоць тая вайна была вунь як даўно. Пісалі і яшчэ часта пішуць пра вайну і дзеці — хто бачыў яе сваімі дзіцячымі вачыма — і шмат чаго перажыў за гады акупацыі і партызанскіх паўдзей.

Усё гэта і кладзецца ў аснову твора пра вайну, або ідзе нейкім эпізодам, малюнкам ва ўспамінах таго ці іншага героя твора. Карацей кажучы, усё тое, што пісьменнік перажыў сам ці яго блізкія, што ён бачыў, чуў, — усё гэта робіцца ў пераважнай большасці асновай твора кожнага пісьменніка.

Бачанае, чутае, перажытае — аснова, на якую кладзецца віток творчай фантазіі пісьменніка і твора палатно твора — часам яркае, жывое, малюнавае, часам шэрае, аднастайнае, якое потым будзе хіліца на сон чытача. Шмат такіх твораў — «другога гатунку» — выходзіла ў савецкай літаратуры, дзе галоўнай вартасцю лічылася тэма: пра сакратара абкама ці райкама, былога партызанскага камандзіра, а цяпер дырэктара вялікага завода. Калі пісьменнік у сваім творы не паказаў на першым плане камуніста, то яго ўжо будуць крытыкаваць, могуць нават вярнуць рукапіс на дапрацоўку. А дзе было ўзяць тых ідэальных камуністаў? Высмуктаваць з пальца, выдумваць, фальшывіць. І хто мог добра крывіць душою, той хадзіў у «перадавіках вытворчасці», рос па службе, займаў адказныя пасады, вучыў іншых, як трэба пісаць метадам сацрэалізму, станавіўся лаўрэатам і г.д. Адным словам, служыў і заклікаў служыць усіх іншых...

Пісаць пра тое, што сам перажыў — лягчэй за ўсё, мо таму і выходзіць гэта цікавей, бо не трэба прыдумваць падзей, герояў, часам фальшывіць. Пісаць пра тое, што бачыў — таксама не надта цяжка, бо тут застаецца «прыдумаць» толькі псіхалогію ўчынкаў і паводзін герояў. Найцяжэй пісаць пра пачутае, расказанае. Тут ты ўжо застаешся сам-насам з матэрыялам, і як ты яго скарыстаеш, як укладзеш у яго душу, як усё гэта адгукнецца потым у сэрцы чытача — тут поўнаасцю будзе твая заслуга: поспех або правал.

Успамінаю, з якім страхам я браўся пісаць аповесць «Між двух агнёў», сюжэт для якой мне даў тады яшчэ пээт Алег Лойка, які потым стаў і сам пісаць прозу. Усё ў гэтым сюжэце было мне незнаёма: вайна, партызанства, здрада, трагедыя. Шмат перапісаў, удакладняў, то пашыраў, то выкрэсліваў. Адчуваў, што бракуе псіхалагізму, пластыкі характараў, натуральнасці, ёсць плакатнасць. Галоўная мая слабасць была ў тым, што я не меў яшчэ багатага творчага вопыту.

А ўжо калі пісаў аповесць-хроніку «Порахам пахла зямля», было таксама

страшнавата, але вырчуаў вопыт — не чужы, а свой уласны — набітыя сінякі і гузы, мазалі. Чалавек табе расказвае, ты слухаш, занатоўваеш, потым, прагледзеўшы свае занатоўкі, бачыш, што там гола, там няма сувязі, там няма пераходу, там неадкладнасць... Просіш расказаць яшчэ раз — а гэта робіцца не хутка, не адзін дзень і не тыдзень, а месяцы, і паволі чужы матэрыял робіцца як бы тваім, галоўны апавядальнік робіцца табе блізкі і зразумелы, ты ўжо яго бачыш у тым часе, у мінулым, ты ўжо ідзеш за ім і з ім, часам ужо можаш увайсці ў яго самога, «улезці» ў яго скуру.

Працэс гэты цяжкі і балючы, але ён патрэбны, інакш твора не будзе.

Так сталася са мною, але ў кожнага пісьменніка свая дарога, свой метадаў ці

гукамі: «А гэта ж я!» І ганарыліся, што яны такія, якімі сябе лічаць, і... раптоўна змаўкалі, калі я казаў тое, што яны хавалі ў сабе — ад сяброў і нават ад саміх сябе... Але крыўды на мяне аніякай не мелі...

І калі твор быў закончаны (надрукаваны на машынкы і пераплацены ў быццам бы й кніжку — эра камп'ютэраў яшчэ чакала сваіх аўтараў і сваіх выдаўцоў), кожны з іх пакінуў у ёй свой аўтограф... І тая самаробная кніжка — самая дарагая для мяне, бо сябры — жывыя людзі і жывыя героі — злучылі ў адно мяне, сябе і само жыццё...

З гэтай кніжкі і пачалася, так бы мовіць, галерэя маіх герояў, якія прыходзілі да мяне з гушчыні жыцця: я іх не прыдумляў — яны самі напасліся ў твор — чымся неардынарным — у паводзінах, у знешнасці, у думках...

А пісьменніцае вока — яно толькі прыкмячае іхня адметнасці, адсейваючы ўсё выпадковае ці неістотнае, і рэальныя людзі рэальна ажываюць у творах.

ПЕРАЖЫТАЕ...

Добра, калі гэта ўдаецца!

Але дзеля таго, каб яны ажылі, неабходна і другая кампанента — душа пісьменніка, без якой жывы чалавек, што крочыць побач, ніколі не зробіцца жывым героем, бо судакрананне — пісьменніка і героя будучага твора — безумоўна, таксама аксіёма.

Ірына КІСЕЛЬ, пенсіянерка,

чытач:

— Беларускую літаратуру я люблю са школы. Я ж нарадзілася і расла ў вёсцы. А на шчыпі пісьменнікі пісалі пра тое, што я бачыла і чула кожны дзень: пра Вялікую Айчынную вайну, пра стан аўленне капгасаў і будаўніцтва сацыялізму.

Гэта зараз і моладзь ні чуць, ні чытаць не хоча пра вялікі подзвіг свайго народа, пра пакуты, праз якія прайшлі маё пакаленне і ранейшыя. Я ж жыву тымі ідэаламі, якія спазнала ў дзяцінстве, у школе, у камсамоле. І ўсё яшчэ веру ў светлую будучыню. Тэлевізару не веру, амаль не гляджу. Кніжкі воль усё перачытваю, — а чым мне яшчэ займацца? Добра, што за ранейшым часам назбірала вялікую бібліятэку. У мяне ў асноўным нашы, беларускія аўтары. Таму што раней на рускія кніжкі быў дэфіцыт, на класіку ці то сусветную літаратуру. А з нашымі, — ніякіх праблем, хоць зборы твораў купляю. Воль і перачытваю... Хацелася б новыя кнігі купіць (я б і Быкава набыла, і Гілевіча, і Шамякіна), ды кніжкі надта дарагія сталі. Пенсіі на іх не хапае...

Славаміра ДАЙНЕКА, мэнэджэр,
чытач і аўтар-пачатковец:

— Гэта праўда, усё пішуць пра тое, што іх акаляе. Я таксама так раблю. А інакш як стаць пісьменнікам? Хаця ёсць жа фантасты і тыя, хто піша фэнтэзі. І, можа быць, яны жывуць у сваім, казачным, свеце і бачаць усё так, як апісваюць...

Шкада, што беларускія пісьменнікі не пішуць фэнтэзі, можа тады б наша літаратура была больш вядомай у свеце. Ці мне не сустракаліся такія кніжкі на роднай мове? Кажу шчыра, які патрыётка: я люблю айчынную літаратуру. Таксама і за тое, што нашы пісьменнікі знаходзяць творчы матэрыял вакол сябе.

правільны, якімі ён карыстаецца і ідзе ў сваім развіцці далей і вышэй.

Ва ўсякім разе, біяграфічнасці ў творах любога нашага пісьменніка — вельмі і вельмі шмат. Возьмем Якуба Коласа, Івана Мележа, Янку Брыля, Івана Пташнікава, Івана Навуменку, Вячаслава Адамчыка і іншых. Мо з усіх празаікаў вылучаюцца Кузьма Чорны і Уладзімір Караткевіч, мо яшчэ Васіль Быкаў. У іх творах — раманах, апавесцях адчуваецца магутны сплаў перажытага, бачанага, чутага, вычитанага з гісторыі, што асабліва відаць на творчасці Караткевіча. Да іх набліжаюцца Ген-

рых Далідовіч, Леанід Дайнека, Уладзімір Арлоў, Валянціна Коўтун, Вольга Іпатава і інш.

Васіль ГОВАР, студэнт БДУ,

чытач:

— Думаю, гэта на самай справе так. Памятаеце: «Когда б вы знали, из какого сора...»? Аднак, ці то мы самі і тое, што вакол — надта шэрае, бескалёнае, а толькі чытаць айчынных аўтараў з іх рэалістычным паказам жыцця не ха-чу.

Думаю, так робяць не толькі простыя чытачы, але і самі пісьменнікі. Бо яны праўдай-няпраўдай выходзяць на расійскія выдавецтвы з прапановай пісаць дэтэктывы, любоўныя ці палітычныя раманы. Хоць абшчэ-што пісаць, толькі не пра сваё шэрае жыццё. З будзённасці можна будаваць творы. Усе беларускія пісьменнікі так раней і рабілі. Таму яны не цікавыя майму пакаленню.

Анатоль КІРВЕЛЬ, пісьменнік
(Санкт-Пецярбург):

— Безумоўна, усё, што акаляе пісьменніка — матэрыял, з якога ён «будуе» творы. І гэта аксіёма, што азначае — не падлягае сумненню. Але... колькі пісьменнікаў — гэтулькі і аксіём...

Памятаю, як здзіўляўся і як радаваўся, што мае героі — жывыя людзі — мае сябры, з якімі я магу сустрэцца ў любы час, пагутарыць з імі, пажартаваць, выпіць кавы і — што самае цікавае — нават магу прачытаць ім пра іх саміх... Дарэчы, што я і рабіў — яны прымуслілі мяне, бо надта ж цікава было ім, як я іх бачу, — і што яшчэ цікавей, прынамсі для мяне, як для аўтара, — пазнавалі сябе і перапынялі чытанне вод-

Трэнас крытыкаў (літаратурных, тэатральных, музычных і г.д.) па "прафесіі" сёння не сцхае, бадай... па інерцыі. Бо ў якой іншай культурнай прасторы, акрамя найноўшай, гэтак жа ўдала спалучыліся рознага кшталту фактары (пандэмічны характар "рэфлексійнай творчасці", буянне чулівасці, імклівы наступ "пяскоў" інтэрпрэтацыі на бастыёны "аб'ектыўнай рэчаіснасці" і г.д.) для яе – прафесіі – росквіту?!

"Сумленнасць розуму, інтэлектуальны імпульс, шчырасць меркаванняў, – усе згаданыя якасці, напэўна, бачацца толькі на адлегласці", – з філасофскай разважлівасцю зазначае персанаж аднаго з раманаў англійскага пісьменніка Цібора Фішара (у вольны ад выкладання філасофіі час герой рабуе банкі).

Магчыма, дзеля таго, каб прасякнуцца слухнасцю заўвагі, самому мастаку варта перагледзець "каталог" тых "сярэднекультурных" стэрэатыпаў, якія звычайна атаясамліваюць крэда сучаснай крытыкі з "дактрынай" абломаўшчыны (уважаючы за карпаратыўны "сцяг" крытыкаў знакаміты халат). Давядзецца крыху напружыцца – але каму зараз лёгка?.. А ў мэтах стварэння спрыяльнага настрою для змагання са стэрэатыпамі прапануем вам своеасаблівы "кантрапункт" (тут: "спалучэнне некалькіх самастойных мелодый, галасоў, якія гучаць адначасова, у адно цэлае" (гл. "Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы") – яго, у зручным духу эпохі, можна ўспрымаць і як апалогію крытыкі, і як ахвяраванне ёю.

І.Ш.

Танцыяна ДАСАЕВА

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

АЛЕНА ВАСІЛЕВІЧ – КРЫТЫК (Спецыфіка пісьменніцкай крытыкі)

Служэнне ісціне – этычны і прафесійны закон крытыкі. У яе аснове ляжыць спалучэнне павагі, шчырасці, добразычлівасці, спагадлівасці, далікатнасці, тактоўнасці з прынцыповасцю ў адносінах крытыка да асобы аўтара і яго твораў. Паводле М. Гарэцкага, "дрэнна крытыка такая, што крытыкуе не творы, а аўтара". Эстэтычны густ, тонкае адчуванне мастацкай матэрыі, інтуіцыя, прагнастычнасць, аператыўнасць, выразна акрэсленая грамадзянская пазіцыя, яркая творчая індывідуальнасць – адметныя якасці асобы крытыка.

Існуе прафесійная і пісьменніцкая крытыка. Апошняе азначэнне ў дачыненні да крытыкі ўжываецца ў тых выпадках, калі ў ролі крытыка выступае мастак слова. Паміж прафесійнай і пісьменніцкай крытыкай ёсць якасныя адрозненні. Выказванні пісьменніка-крытыка маюць ацэначны характар, яны не заўсёды падмацоўваюцца доказамі, у той час як у прафесійнай крытыцы доказнасць, аргументаванасць выказванняў абавязковыя. У пісьменніцкай крытыцы ў ацэнцы твора спалучаюцца аб'ектыўна-навуковы і суб'ектыўна-публіцыстычны падыходы. Прафесійная крытыка таксама не пазбаўленая суб'ектыўнасці, аднак прырода суб'ектыўнасці ў пісьменніцкай крытыцы іншая. Навуковыя спосабы аналізу тэксту ў прафесійнай крытыцы ў пэўнай ступені абмяжоўваюць, стрымліваюць правы суб'ектыўнасці, менавіта таму пісьменніцкай крытыцы ўласцівы непасрэды характар успрымання мастацкага твора. Адметныя рысы пісьменніцкай крытыкі – вобразнасць і эмацыянальнасць.

Дзякуючы пранікненню ў таямніцы творчасці аўтара, веданню правіл, якімі ён кіруецца, выкарыстанню асабістага мастацкага вопыту пісьменнік-крытык глыбінна спасцігае псіхалогію творчасці іншага пісьменніка.

Кожны творца марыць пра крытыка-сябра, крытыка-настаўніка. Такого крытыка часцей за ўсё можна знайсці ў асобе мастака-крытыка. Галоўны прынцып пісьменніцкай крытыкі – спыніць увагу на тых мясцінах твора, у якіх аўтар выявіў яркія грані свайго таленту, свежасць мастацкага светаўспрымання.

Спецыфічныя рысы пісьменніцкай крытыкі надзвычай ярка выяўляюцца ў літаратурна-крытычных артыкулах Алены Васілевіч, якія найперш вызначаюцца добразычлівасцю. Сімвалічна ў гэтым сэнсе гучыць назва рэцэнзіі А. Васілевіч "Добрымі вачыма" на першую паэтычную кнігу Н. Мацяш. У адзначанай рэцэнзіі, а таксама ў артыкулах, дзе разглядаецца творчасць па-

этаў Л. Галубовіча ("Таёмнасць агню"), М. Стральцова, С. Басуматравай, С. Грахоўскага ("Жыве недзе паэт...") і іншых аўтараў, А. Васілевіч падкрэслівае, што яе артыкулы адрозніваюцца ад рэцэнзій, зробленых прафесійнымі крытыкамі або пэзатамі, дзе звычайна гаворка пачынаецца з разгляду "паэтычных вартасцей і недахопаў" асобнага твора ці кнігі. "Мае ж думкі і пачуцці – праява аб'ектыўнасці – выкліканы радасцю сустрэчы з таленавітым паэтам, яго духоўным светам", – падкрэслівае А. Васілевіч. Яна не стамляецца выказаць сваю радасць і захапленне ("Якая радасць, што жывуць на зямлі Паэты..."). Вобразна-эмацыянальны стыль, настраёнасць літаратурна-крытычных артыкулаў А. Васілевіч набліжаюць іх да мастацкіх твораў.

Пра недахопы аналізуюмых твораў А. Васілевіч згадвае звычайна ў канцы сваіх артыкулаў, іранізуючы пры гэтым над абавязковымі атрыбутамі прафесійнай крытыкі, калі пасля радкоў пра дадатныя бакі творчасці пісьменніка ідзе сакраментальнае "аднак".

Добразычлівае стаўленне А. Васілевіч да аўтараў, асабліва маладых (тут мы сустракаемся з крытыкам-настаўнікам, крытыкам-сябрам), не выключнае яе прынцыповасці, патрабавальнасці ў адносінах да мастацкай творчасці ўвогуле. Асабліва выразна гэта выяўляецца ў артыкулах, прысвечаных аналізу прозы М. Клебановіча ("Тварыць словам"), Я. Сіпакова ("Разбурэнне словам"). Суб'ектыўныя заўвагі чытача"), М. Воранава ("Таварышу па пяру") і інш. Тут А. Васілевіч па праве вопытнага праява, што выступае ў ролі крытыка, не робячы агаворак пра недастатковую кампетэнтнасць, як гэта было пры разглядзе паэзіі, дае карысныя парады "таварышам па пяру", робіць крытычныя заўвагі. Яна ўздзімае пытанні, звязаныя з культурай мовы, перасцерагае крытыкаў ад "нерэзборлівага густу і абсалютнай глухаты: эстэтычнай, эмацыянальнай і, калі хочаце, сацыяльнай таксама!" ("Разбурэнне словам").

Ірына ШАЎЛЯКОВА-БАРЗЕНКА

Інстытут парламентарызму і прадпрымальніцтва

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ КРЫТЫКА: ПРАБЛЕМА ФАРМІРАВАННЯ ЖАНРАВЫХ СТРАТЭГІЙ

Уласна сістэмная, паўнаватарская стратэгія, зразуметая як майстэрства планавання дзейнасці, заснаваная на "правільных і далёка разлічаных прагнозах", а таксама як мастацтва фарміравання грамадскай думкі, у сённяшняй беларускай літаратурнай крытыцы адсутнічае. Спробы "штучна-

га" стварэння ў айчынным літаратурным кантэксце апошняга дзесяцігоддзя палемічнай прасторы (згадаем артыкулы С. Дубаўца, Л. Галубовіча, А. Федарэнкі, кнігі Л. Сіньковай, М. Тычыны, П. Васючэнікі, Г.Кісліцінай, матэрыялы рубрык "Бліц-крытыка" і "За гарбатай у Шніпоў", падрыхтаваных Л. Рублеўскай для "ЛіМа", праекты В. Акудовіча і інш.) носяць спарадычны, "немэтанакіраваны" характар і вынікам звычайна маюць не працяглую дыскусію, але кароткачасовы ўсплёск цікавасці да той ці іншай праблемы.

З другога боку, беларускія крытыкі і літаратуразнаўцы відавочна заклапочаны ўсё больш імклівым адчужэннем "масавага чытача" ад нацыянальнай літаратурнай традыцыі; апошнім часам актывізуецца "вытворчасць" праектаў, мадэляў, канцэпцый ды ідэй "уз'яднання" беларускай літаратуры з "шырокай чытацкай аўдыторыяй", дзеля чаго айчынным мастацкай славеснасці прапануецца, напрыклад, энергічна асвойваць жанры "меладрамы", літаратурных "готыкі" і "фэнтэзі"...

За клопатам пра фарміраванне "стратэгіі развіцця" арыгінальнай беларускай літаратуры, крытыка, здаецца, не заўважае ўласнага "стратэгічнага банкруцтва": сёння яна выконвае ў адносінах да бягучага літаратурнага працэсу нават не столькі ацэначную, колькі канстататывную, "назыўную" функцыю. Постмадэрная сітуацыя "эпістэمالагічнай няўпэўненасці", ускладненая эстэтычным рэлятывізмам як спараджэннем "зломнай" культурнай свядомасці, нібыта (!) нівелюе намаганні літаратурнай крытыкі "выпрацоўваць у чытачоў аб'ектыўныя погляды на літаратурныя з'явы, удасканалваць эстэтычны густ і эстэтычны ідэал" (В. Рагойша. "Слоўнік-мінімум па літаратуразнаўству").

Такім чынам, перад тэарэтыка-літаратурным пазнаннем і "практычным літаратуразнаўствам" востра паўстае праблема распрацоўкі такіх жанравых разнавіднасцей літаратурна-крытычнага тэксту, якія дазволілі б у адэкватных сучаснаму мастацкаму мысленню формах увасобіць прынцыпова важны ідэіна-эстэтычны змест, тым назіранні за быццём літаратуры і даследаванні яе прыроды, вынікі якіх будуць валодаць адмысловай "сугэстыўнасцю", што дазволіць рэальна паўплываць на чытацкія густы і меркаванні.

Намінальна ў тых айчынных перыядычных выданнях, дзе больш ці менш паслядоўна асвятляюцца праблемы жывога літаратурнага працэсу ("Арте", "Дзеяслове", "Літаратуры і мастацтва", "Малодосці", "Нашай Ніве", "Нёмане", "Паміж", "Польмі", у меншай ступені – у "Зямлі N", "Культуры", "Скарынічы"), сёння прадстаўленыя самія разнастайныя жанры крытыкі: аглядна-аналітычны артыкул, праблемны артыкул, літаратуразнаўчае эсе, "літаратурны партрэт", рэцэнзія, літаратурна-крытычны імпрэсі ("суб'ектыўная крытыка"), "дзённікавая крытыка" і да т.п.; павольна, але незваротна на старонках асобных часопісаў з'яўляюцца агляды мастацкай літаратуры ў Сеце ("інтэрнет-крытыка").

Аднак найбольш запатрабаванымі канкрэтнай літаратурнай сітуацыяй, на наш погляд, паўстаюць два жанры: аглядна-аналітычны артыкул ("вялікая эпічная форма" літаратурнай крытыкі) і ягоная разнавіднасць – агляды артыкулаў у форме "бліц-крытыкі" (кароткія звесткі пра твор і ягоныя мастацка-эстэтычныя, стылёвыя асаблівасці, выкладзеныя з выразнай ацэначнасцю), а таксама кароткая рэцэнзія (сумяшчае ў сабе лаканічную заклікавасць рэкламнай анатацыі і парадаксальны змест максім-афарызмаў). Першы жанр, бадай, самы складаны; другі – ці не самы "няўдзячны"; гэтым, напэўна, і абумоўлена мінімальнасць іх прысутнасці на газетна-часопіснай плошчы. Тым не менш, нават літаратурная практыка апошніх двух-трох гадоў, з'яўленне новых часопісных ("Дзеяслоў", "Паміж", "Зямля N") ды кніжна-выдавецкіх праектаў (дзеінасць "Другога фронту мастацтваў", сп. І.Логвінава, навінкі, падрыхтаваныя "Беларускім кнігазборам", "Кнігай" ды інш.), – сведчыць пра вострую патрэбу айчыннага прыгожага (і адносна прыгожага) пісьменства ў грунтоўна-аналітычнай, мак-

сімальна аб'ектыўнай – і разам з тым дасціпнай, палемічна-завостранай крытыцы. Ва ўмовах абвешчанай яшчэ напярканцы ХХ ст. "татальнай дэканструкцыі" культуры і яе ж "татальнага крызісу" паўстае праблема ўжо не "вяртання" ("рэанімацыі", "рэстаўрацыі") "класікі жанру", а стварэння новай літаратурна-крытычнай прасторы... і "найноўшай" жа традыцыі.

Наталля КУЗЬМІЧ

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

АСАБЛІВАСЦІ АГЛЯДУ КНІЖНАЙ ПРАДУКЦЫІ НА СТАРОНКАХ НЕСПЕЦЫЯЛІЗАВАНЫХ ВЫДАВАННЯў

Чытач з часам змяняецца. Спадзяваннямі і густамі чытацкай публікі шмат у чым вызначаецца лёс мастацкага твора, ступень папулярнасці яго аўтара.

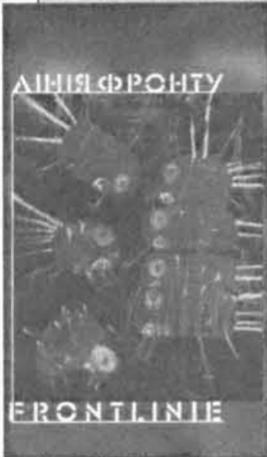
Наш час спараджае адметны тып чытача – пераважна не далучанага да мастацкай культуры, непераборлівага, што не жадае і не здольны мысліць самастойна, а таму шукае ў кніжнай прадукцыі ў асноўным забавы. Літаратура становіцца прадуктам спажывецкай індустрыі, мае свой рынак і кошт і не заўсёды паўстае запатрабаванаю пакупніком.

Сёння ў айчынным літаратурна-паступова сціраюцца сувязі ў ланцужку "літаратурны твор – крытык – чытач", больш таго – чынік "крытык" у некаторых выпадках папросту выпадае. Літаратурная крытыка ўжо не столькі тлумачыць і ацэньвае твор, колькі сутыкаецца з неабходнасцю прыцягваць увагу чытача да кніжнай прадукцыі.

У неспецыялізаваных друкаваных выданнях практычна адсутнічае жанравая разнастайнасць літаратурнай крытыкі. У грамадска-палітычных выданнях з'яўляюцца, у асноўным, агляды кніжнай прадукцыі. Між тым, варта хутчэй гаварыць пра своеасаблівы агляды-рэзюмэ, дзе размова ідзе не пра якіясьці вартасці ці недахопы кнігі, але даецца агульнае ўяўленне пра змест і аўтара твора, прычым гапоўная роля адводзіцца забавляльнасці. Але якім чынам дасягаецца займальнасць? У аглядах выкарыстоўваюцца: загаловкі, што прыцягваюць увагу ("Среди изувеченных грез", "Не нужно съедать весь омлет"); уводзяцца рэаліі, знаёмы шырокаму чытацкаму колу ("Даже неловко признаваться, уважаемый читатель... Как будто в том, что до сих пор не отличает "Ферри" от дешевой, но эффективной "Доси"... Но это факт – я не поклонница творчества Джона Фаулза" ("Советская Белоруссия (Беларусь сегодня)"); 1 кастрычніка 2003 г.; наступныя цытаты ўзятыя з гэтага ж выдання. – Рэд.); выкарыстоўваюцца элементы стэрэатыпнай кніжнай прадукцыі: "...при желании читатель может найти свои излюбленные стереотипы "а ля латинос": роскошных страстных женщин и мачо в сомбреро, измену и ревность, кончающиеся револьверным выстрелом..." ("СБ (БС)", 3 красавіка 2003 г.); шырока ўводзяцца інтрыгуючыя падрабязнасці – на фоне размоўнага стылю аповеду: "Кому дело, что студентка филфака издала на собственные средства первый сборник?" ("СБ (БС)", 10 чэрвеня 2003 г.); "Кофеек с конфетками в фойе – это почти банкет по-европейски. А 80 лет в литературе – это такой же кусок истории, что можно подавиться, пытаясь ослепить, точнее, осмыслить его за один присест..." ("СБ (БС)", 14 кастрычніка 2003 г.) і інш. Словам, у дачыненні да такога агляду варта гаварыць хутчэй не пра ўласна-аналіз, але пра асабісты ўражанні аўтара ды эмацыянальнае апавяду.

Зрэшты, зараз месца чытача заняў спажывец – ён, магчыма, і купіць кнігу, але няма гарантыі, што ён абавязкова яе прачытае.

“ЛІНІЯ ФРОНТУ”

Не так даўно, на пачатку кастрычніка Другі фронт мастацтваў ладаў у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры перформанс “Акцыя тры дні”.

5 снежня пачынаецца ініцыятыва Зміцера Вішнёва там жа адбылася чарговая імпрэза — сустрэча з нямецкай паэткай Уллінай Вольф. Яна нарадзілася ў 1979 г. у

Берліне, з’яўляецца студэнткай Універсітэта імя Гумбальта, вывучае сучасную нямецкую літаратуру, англістыку і культуразнаўства. У сябе на радзіме паэтка карыстаецца прызнаннем і папулярнасцю.

Разам з Уллінай перад навучцамі ліцэя БДУ і студэнтамі БДУ культуры выступілі Зміцэр Вішнёў, Альгерд Бахарэвіч і Вольга Гапеева — прадстаўнікі, па словах А. Бахарэвіча, “сучаснай, самай маладой і самай прагрэсіўнай, літаратуры”. Прачытаўшы свае творы, яны пазнаёмілі слухачоў з новым выданнем — беларуска-нямецкім зборнікам “Лінія фронту”, прэзентацыя якога ўжо адбылася ў Інстытуце Гёте, у Літаратурнай майстэрні ў Берліне і Мюнхене, а літаральна за дзень да імпрэзы — у Віцебскім універсітэце.

Кніга змяшчае творы 14 аўтараў, падова з якіх — немцы: акрамя згаданай Уллінай Вольф, Андрэ Бём, Ян К. Фальк, Карла Раймэрт, Б’ёрн Кулік, П Хэльмінгер, Себасц’ян Каль, а іншыя 7 аўтараў — прадстаўнікі Другога фронту мастацтваў: Альгерд Бахарэвіч, Вольга Гапеева, Ілля Сін, Зміцэр Вішнёў, Вальжыня Мартынава, Юрась Барысевіч, Віктар Жыбуль. Перакладчыкі — А. Бём, В. Гапеева, А. Бахарэвіч.

“На наш погляд, патрыятызм — гэта не гонар за сваю Айчыну, а боль за яе. Мы згодныя з Чэхавым, што грамадзянскі абавязак літаратара — быць не лекарам, а болем грамадства. Менавіта таму ў нашых тэкстах гэтак шмат брыдкіх, атрутных, здзелівых вобразаў...” Пад гэтымі словамі Юрась Барысевіч, думаю, могуць падпісацца не толькі беларускія, але і нямецкія літаратары, прадстаўленыя ў “Лініі фронту”. Справа ў тым, што спалучэнне творчых набывкаў прадстаўнікоў зусім розных культур і ментальнасцяў глядзіцца даволі арганічным — “Паэты супольна асэнсоўваюць вар’яцтва нашага часу” (А. Бём). Н. Д.

АТРЫБУТЫКА

ЁСЦЬ ПРАФСАЮЗНЫ ГІМН!

Такія падзеі здараюцца не часта. На сённяшні дзень, здаецца, толькі ў прафсаюзаў Украіны ёсць прафесійны сімвал. Цяпер жа яго будуць мець і беларусы. Яшчэ вясной сёлетняга года Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі абвясціла закрыты конкурс на стварэнне свайго прафсаюзнага гімна. На гэты конкурс паступіла шмат рукапісаў, але шляхам стараннага адбору і ў выніку тайнага галасавання перамагла настаўніца з вёскі Востраў Ляхавіцкага раёна Ірына Мікалаеўна Войцук. Адначасова яна з’яўляецца аўтарам музыкі і тэксту.

Днямі адбылося ўрачыстае ўшанаванне пераможцы конкурсу і прэзентацыя яе сапраўды вартыа шырокай увагі твора, які так і называецца “Гімн Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі”. Ірына Мікалаеўна ўручыла кветкі, заслужаная грашовая прэмія. Затым на прэс-канферэнцыі, дзе прысутнічалі журналісты самых розных рэспубліканскіх выданняў, на пытанні карэспандэнтаў адказвалі старшыня Федэрацыі Л. П. Козік, аўтар гімна І. М. Войцук, старшыня журы конкурсу, вядомы беларускі паэт Ул. І. Карызна і іншыя.

У зале гучыць прыгожая, чароўная мелодыя. Гімн пачынаецца словамі: “З’ядналіся мы ў сям’ю прафсаюзаў і будзем змагацца за лёс беларусаў”. Дзевятнаццатага снежня, калі адкрыецца адрамантаваны і абноўлены Палац прафсаюзаў, эталонны запіс гімна можна паслухаць у выкананні прафесійных музычных калектываў. На святы ганаровым госцем, вядома ж, запрошана Ірына Мікалаеўна Войцук, якая ў адзін дзень стала знакамітай на ўсю рэспубліку.

В. К.

Штуршком да стварэння дадзеных радкоў стала ўвага, удзеленая творчасці Я. Лайкова ў зыходзячым годзе. Увага — па сённяшніх мерках вялікая. Захацелася прыгледзецца да творчасці маладога паэта бліжэй. Бо нада ж збянтэжыла мяне аналітыка І. Штэйнера, дакладней, размяшчэнне яе ў рубрыцы “Літаратурны партрэт” з падзагаловакам “Штрыхі да партрэта Янкі Лайкова” (“Роднае слова” № 5 за 2003 г.). Збянтэжыла, бо пісаў доктар філалагічных навук на старонках не

а гэта значыць, што партрэты іх яшчэ пішуцца. Канечне, даўно пара перастаць кіравацца савецкай традыцыяй пераводзіць творцаў з маладых у пенсіянеры і пісаць дысертацыі па творчасці памерлых (інакш пра сённяшнюю літаратурную Беларусь не ўведаюць нават на ёй самой). Вядома, маладых трэба падтрымліваць добрым словам і раздаваць авансы. Але, па-першае, неабходна, каб тыя добрыя словы і авансы не былі пустымі, а па-другое, нельга засяроджвацца на кімсьці адным і рабіць з яго ледзь не культ.

скай не ўлік), а потым (таксама дэбютная!) — у выглядзе “Мастацкая літаратура”. Пры ўсім гэтым — практычная мэтраў. Загляніце ў “ЛіМ” за 31.10.2003 на старонку 13, дзе бацька Янкі ўспамінае таварыша па курсу, будучага доктара навук, “Ваню Штэйнера”. Не дзіўна, што з такой традыцыйнасцю Я. Лайкоў атрымаў прызнанне менавіта ў колах традыцыйнага дыскурсу — інертнага і “цяжкага на пад’ём” ва ўмовах пераходу з дамінавання ў беларускай літаратуры “сена на асфальце” да валодання ініцыятывай суполак новай генерацыі. А дзе альтэрнатыўнае прызнанне? Але незалежна (перш за ўсё ад тае інертнасці) выданні пакуль што не звяртаюць увагі на нібыта знакавую постаць літаратурнага асяродка маладых, хоць, да прыкладу, “ARCHE”, здаецца іншы раз, толькі і робіць, што супрацоўнічае з тымі, каму да трыццаці.

ЯНКА ЛАЙКОЎ. ТВАРЭННЕ ЛЕГЕНДЫ — МІФ ЦІ РЭАЛЬНАСЦЬ?

менш саліднага, чым ён сам, часопіса. Спадар прафесар відавочна сімпатызуе біяграфіі маладога паэта і аналізуе ў дастаткова трывіяльным для пахвальбы ключы творчасці паэта. Цікава, што ў загаловаку ідзецца менавіта пра партрэт творцы, у артыкуле прафесар зазначае, што “вызначаць адзіную агульную аўтарскую канцэпцыю ўспрымання свету і мастацтва без кнігі паэта ... наўрад ці магчыма”. А потым усё ж заключае, што “паэт шукае сябе”. То, можа, хай спярша хоць намацае свой шлях, сфарміруе аблічча, з якога можна будзе пісаць партрэты і рабіць да іх штрыхі, а затым і думаць, ці запісваць Я. Лайкова ў класікі ці не.

Успамінаецца, што ў Інстытуце літаратуры неяк зацвярджалася тэма дысертацыі, звязанай з пакаленнем паэтаў, да якога належаць Л. Дранько-Майсюк, В. Шніп, Л. Рублеўская і інш. Дык некаторыя нават сумняваліся, ці можна яе зацвярджаць, бо, маўляў, яны ж яшчэ шмат чаго створаць, не выключана, што вельмі арыгінальнага,

Сёлета выданні змазолілі вочы чытачам “крытыкай” творчасці Я. Лайкова. “ЛіМ” за 11 ліпеня змясціў ажно “чатыры думкі пра адну кнігу”. Было відаць, што аўтары і не думалі зрабіць канструктыўны аналіз творчасці маладога паэта. Але хацелі пахваліць, напісаць “штрыхі да партрэта”. Выключэннем з’яўляецца артыкул Н. Капы, якая стварыла нават “палічкі” для характарыстыкі “Вогнепаклонніка”. На іх нямала месца знайшлося справядлівай крытыцы шчыра слабых бакоў творчасці Я. Лайкова.

Давайце паглядзім на паэта Я. Лайкова без “раскруткі”.

Шлях у літаратуры Я. Лайкова дастаткова банальны, нягледзячы на першую няўдалую спробу атрымання вышэйшай адукацыі. Ці ж мала такіх, хто меў з гэтым праблемы? А. Разанаў, А. Каско — першыя, хто прыйшоў у голаў (праўда, прычыны ў названых знакамітасцяў розныя, Лайкоў жа падобны да другога). Пачатак з публікацыяй у розных газетах, затым — першыя кнігі: канечне, у “Маладосці” (першацвэтаў-

творчасцю” аўтарскага лібіда. Чытач на сам рэч мае справу са звычайным “прыкалваннем”, анархісцкай “поўхай грамадскаму густу” з мэтай вызначыцца, з арыгінальнасцю, элементарным жа даннем таленту звярнуць на сябе ўвагу і набыць папулярнасць. І ў гэтым няма нічога заганага, прынамсі, для паэта, а што Жыбуль — паэт, у мяне няма сумнення. Жыбуль — майстар кампазіцыі (“Трансфініпуцыя”), яму належаць унікальныя тропы (“Трыбуна — века вока велатрэка”, “расстраляй мяне сваім пяхотным позіркам” і інш.). Так як Жыбуль — гараджанін, у ягоных вершах шмат тэхнакратычных тэрмінаў, што стварае ўражанне матэматычнасці, запраграмаванасці тэма, вобразаў і асацыяцыяў. Але паэт павінен быць дакладным. Тым больш, што ў параўнанні з тымі ж “гарадскімі” вершамі А. Глобуса нават “Кувалдаметрычная фундаменталь” нашага аўтара выглядае куды больш натуральнай і вартай чытацкае ўвагі.

Немагчыма ў кароткім артыкуле закрануць усе аспекты творчасці Віктара Жыбуля. Пакінем гэтую справу прафесійным крытыкам. Няхай яны і вызначаюць, кім усё-такі з’яўляецца наш сённяшні герой на небасхіле беларускага краснага пісьменства — Карлсанам, альбо Ікар-рам.

Адразу адзначу, што Я. Лайкоў — не мой паэт. Гэта я вызначаю па ступені запамінальнасці радкоў. Наўрад ці потым я яго буду чытаваць. Захацелася разабрацца чаму. Ведаючы, што мяне можа папаниць шыкоўная рыфма, у першую чаргу прыгледзеўся да сугучнасці клаўзул. Рыфмы не ўражваюць, у лепшым выпадку застаюцца шэрымі, што сімптаматычна і падобна да тэндэнцыі (а дзеяслоўныя рыфмы зусім зняможваюць). Рытміка больш чым традыцыйная. Лексіка, хоць і выкарыстоўваецца нярэдка неабгрунтаваная,

МЕТАМАРФОЗЫ ВІКТАРА ЖЫБУЛЯ

Віктар Жыбуль працягвае прыемна здзіўляць чытацкую публіку — зусім нядаўна ў прыватным выдавецтве “Логвінаў” у беларускай серыі пабачыў свет чарговы зборнік ягоных вершаў “Дыяфрагма”. З’яўляючыся на працягу апошніх гадоў адным з лідэраў моладзевага літаратурнага працэсу сучаснае Беларусі, Віктар тым не менш знешне выглядае (а, мажліва, толькі імкнецца выглядаць) сціплым маладым чалавекам без асаблівых прэтэнзій. Зрэдку ён дазваляе сабе публічныя выступленні (не блытаць з перформансамі-муміфікацыямі!), на якіх мы бачым зусім іншага Жыбуля. Лірычны герой і фізічная абалонка аўтара пачынаюць тады нейкім дзіўным чынам узаемадзейнічаць і мы бачым надзіва гарманічную і сцэльную творчую асобу. Аднак феномен Жыбуля нельга змясціць у рамках яго безумоўнага таленту выступоўцы. З’ява беларускае літаратуры пад найменнем “Віктар Жыбуль” — гэта цэлае поле яго даследаванняў.

Сёння мы пагаворым пра адну з праяў паэтыкі Жыбуля, а менавіта пра метамарфозы лірычнага героя. Славутымі папярэднікамі Віктара ў гэтым сэнсе выступаюць Рэмбо са сваім “П’яным караблём”, Кафка (“Пераўтварэнне”) і шмат якія іншыя творцы, чыя фантазія дазваляла ім без перашкод вандраваць па часе і прасторы, прымаючы самыя разнастайныя абліччы. І сапраўды: кім толькі ні быў наш аўтар у сваіх вершах, куды толькі ні сягалі яго мары:

Я спазнаў усё на свеце ў паяднанні з абсалютам,

у разорах паднябесся я насіўся самалётам.

Я кружляў ракетопланна паралельна далягледу, не выходзіў я з нірваны, калыханы прахалодай.

Або вось такое:

Я лётаю неўтаймаваным вясёлым полтэргейстам...

Адкуль у аўтара такое незвычайнае імкненне быць кімсьці іншым? Адакз на гэтае пытанне мы знаходзім у ягоным вершы “Пуп неба”:

Я хачу быць пупам неба. Павеатранай ямай і чорнай дзіркай быць я хачу. Там болей волі, болей свабоды там. (Падкрэсл. аўт.)

Вось яна — першапрычына ўсіх метамарфозаў і пературбацыяў: імкненне да волі. Сапраўды, свабода спрадвек служыла паэтам крыніцаю натхнення. Такое тлумачэнне цалкам адпавядае творчаму “я” Віктара. Толькі ж чаму ён, пераследуючы такія высокія мэты, прадудыруе эстэтычна брыдкіх персанажаў: мумію і мерцвякоў, маньякаў і садыстаў, кліентаў медыцынскіх лабараторыяў, адмарозкаў кшталту Фантамаса альбо Доктара Зло (“Я сяду за пульт кіравання Галактыкай і адсяку сабе рукі. Няхай усё ведаюць, што такое Свобода”)? Не думаю, што яны з’яўляюцца “двойнікамі” і нават патаемнымі “alter ego” аўтара. Выключаецца таксама і так званая “сублімацыя

творчасцю” аўтарскага лібіда. Чытач на сам рэч мае справу са звычайным “прыкалваннем”, анархісцкай “поўхай грамадскаму густу” з мэтай вызначыцца, з арыгінальнасцю, элементарным жа даннем таленту звярнуць на сябе ўвагу і набыць папулярнасць. І ў гэтым няма нічога заганага, прынамсі, для паэта, а што Жыбуль — паэт, у мяне няма сумнення. Жыбуль — майстар кампазіцыі (“Трансфініпуцыя”), яму належаць унікальныя тропы (“Трыбуна — века вока велатрэка”, “расстраляй мяне сваім пяхотным позіркам” і інш.). Так як Жыбуль — гараджанін, у ягоных вершах шмат тэхнакратычных тэрмінаў, што стварае ўражанне матэматычнасці, запраграмаванасці тэма, вобразаў і асацыяцыяў. Але паэт павінен быць дакладным. Тым больш, што ў параўнанні з тымі ж “гарадскімі” вершамі А. Глобуса нават “Кувалдаметрычная фундаменталь” нашага аўтара выглядае куды больш натуральнай і вартай чытацкае ўвагі.

Немагчыма ў кароткім артыкуле закрануць усе аспекты творчасці Віктара Жыбуля. Пакінем гэтую справу прафесійным крытыкам. Няхай яны і вызначаюць, кім усё-такі з’яўляецца наш сённяшні герой на небасхіле беларускага краснага пісьменства — Карлсанам, альбо Ікар-рам.

Янка ЛАЙКОЎ

спадабалася: адчуваецца любоў да Слова (можа, варта Я. Лайкову рэпрэзентаваць сябе як прэзаіка?). Магчыма, тут я не маю рацыі, але неразуменне некаторых слоў ні мне, ні іншаму чытачу не дае разабрацца ў апраўданасці іх выкарыстання, і ў дадзеным выпадку вінаваты аўтар. Метафорыка, вобразнасць — гэта тое, чаго ў аўтара не адбярэш. Але подых надуманасці адчуваецца. Містыка, рэлігійнасць падманяюць сабою пазычнасць, дакладней аперываванне катэгорыямі містыкі і рэлігійнасці стварае ўражанне пазычнасці. Такі прыём характэрны для субтыльных пачаткоўцаў: яны самі падманваюцца, нібы каўтаюць прынаду, і спрабуюць падмануць іншых, што ўдаецца нават у асяродку інтэлектуалаў, як у дадзеным выпадку. Валодаючы шырокім гуманітарным кругаглядам, пазычнасць сапраўды з лёгкасцю можна высмактаць з таго матэрыялу, з якога лепяцца вершы, і не толькі Я. Лайкова.

Выснова, якую зрабіў, неарыгінальная. Я. Лайкоў перажывае перыяд вучнёўства (такіх у нас шмат). Добрыя ўзаемаадносіны і кантакт з мэтрамі, доступ да той літаратуры, што мэтрам у яго ўзросце была недаступна, нягладкая і разам з тым класічная для беларускіх літаратараў біяграфія — усе гэтыя і не толькі чыннікі спрыяюць стварэнню легенды. Такая рэальнасць нашага постаўдэпаўскага літаратурнага дыскурсу.

Па моцы, а магчыма, і патэнцыялу таленту побач з Лайковым чамусьці хочацца паставіць Славаміра Адамовіча. Аднак апошні сваю вядомасць, як ні круці, сам "выседзеў" і "вышыў".

Творчасць Я. Лайкова ўжо пачала адзначацца прэміямі — афіцыйнымі. Але наўрад ці яго імя будзе фігураваць сярод прэтэндэнтаў на які-небудзь "Гліняны Вялес". Вельмі хацелася б памыліцца. Таму спадзяюся, што неўзабаве пазт заявіць пра сябе не толькі і не столькі станоўчымі рэцэнзіямі і водгукамі сваіх сяброў і прыхільнікаў, але сталымі па форме і па змесце кнігамі.

Анатоль ТРАФІМЧЫК

ВИДАННІ

ІМЕМ НЯЎМОЛЬНЫМ СВАБОДЫ

Пад такою назвай нядаўна выйшаў зборнік украінскай паэзіі ў перакладзе на беларускую мову Алеся Траяноўскага (Мінск, 2002, на жаль, надта малым накладам у 299 асобнікаў). Гэта сапраўдны падарунак чытачам, каштоўны не толькі тым, што ўбачыў святло ў няпросты для абедзвюх краін час. Ён знаёміць беларускага шанавальніка літаратуры з замоўчанымі, а то і забароненымі постацямі, творчасць якіх і на Украіне шырокай супольнасці стала вядомай зусім нядаўна.

Аснову зборніка склалі пераклады вершаў Аляксандра Олэса, Алега Ольжыча, Алены Тэлігі, Грыцька Чупрынкі, Уладзіміра Самійленкі і Дмытра Фалькійскага (у сярэднім па 10-30 вершаў з даробку кожнага). Апрача таго, прадстаўлены вершы іншых паэтаў, таксама з ліку несправядліва забытых: Марка Антыёх, Василь Бабінскі, Алёкса Влызько, Міхайла Драй-Хмара, Дмытро Загул, Мікола Зэраў, Майк Ёгансан, Іван Крушальніцкі, Яўген Плужнік, Якаў Саўчанка, Уладзімір Свідзінскі, Алёкса Слісарэнка, Людміла Старыцка-Чарняўска, Паўло Філіповіч, Мікола Чарняўскі. Зборнік выдадзены з густам, у ім змешчаны партрэты паэтаў, пра іх дадзены сціслыя біяграфічныя нарысы, у прыватнасці з прац Максіма Рильскага і Яра Славуціча, падкрэслены павязі асобных (Драй-Хмара) з беларускай літаратурай.

Юрый МЫЦЫК,
протаіерэй, прафесар Кіева-
Магілянскай акадэміі

АНКЕТА ШТОТЫДНЁВІКА "ЛІМ"

Шаноўныя чытачы, прамінуў яшчэ адзін год зямнога жыцця. Ніхто і нішто вакол нас не памаладзела, толькі вечнасць памудрэла на яшчэ адзін сівы волас...

Хочацца думаць, што і мы, беларусы, пэўным чынам спрычыніліся да той вечнай пуні і светласці, што ёсць там і наш забел і наша "досадная седина". Страціўшы мову, ці захавалі слова?.. І што за тым словам? Дума, жальба, дзея? Змірэнне, умацаванне, спадазеў?

Хацелася б падрахаваць ясельны ўзрост новага стагоддзя, паразважача, параіцца... "Ад нулявой адметы веку" наноў праехаць сваім вузкім літаракім колам па сваіх жа творчых каплянах.

1. Ці з'явіліся, на вашу думку, на парозе трэцяга тысячагоддзя ў сучаснай беларускай літаратуры мастацкія творы (кніжкі, публікацыі, літаратурныя праекты), што сталіся не толькі новымі, але і знакавымі. Калі — так, то што гэтаму паспрыяла, калі — не, то што перашкодзіла?

2. Мужчынская і жаночая літаратура... Ці ёсць насамрэч падобнае творчае падзяленне? Што б вы маглі

сказаць адносна жаночага і мужчынскага творчага мыслення і вычування, а таксама схільнасці да той ці іншай літаратуры мужчын і жанчын, які патэнцыяльных чытачоў?

3. Маральнасць у творчасці сучасных літаратараў, як яна вамі разуумецца? Наколькі сёння гэтае пытанне з'яўляецца актуальным і як яно ўплывае на чалавечую духоўнасць і нацыянальную культуру?

Адна з самых яркіх асобаў сучаснай рускай паэзіі нядаўна наведла Мінск, дзе са сцэны філалагічнага факультэта БДУ чытала свае вершы. Жанчына-містыфікацыя, існаванне якой ставілася пад сумненне пасля выхаду ў свет разварота з яе 72 вершамі ў газеце "Сегодня", лаўрэат Вялікай прэміі імя Апалона Грыгор'ева Акадэміі рускай славеснасці за 2000 год — "За яркую індывідуальнасць, пашырэнне дыяпазону пазычных сродкаў і жыццесцвярджальны пачатак". Агульнапрызнаны зратызм яе паэзіі мяжуе з ненарматыўнай лексікай, але і апошняе страчвае магнетызм табу на неэзурнасць пад вытанчанасцю яе параўнанняў і лакалізмам формаў. Вера Паўлава.

Хударлявая, чарнавокая жанчына ў шэрай сукенцы па-дзіцячы вуглавата рухаецца па сцэне ад мікрафона да пластыкавага кубачка з вадой на сталі. Непасрэдна-мілая ў вербальнай непрадка-

*Плоть обретёт и кровь,
Выключит свет,
Разденется,
И сделает мне любовь.*

Адмаўленне ад бессмяротнасці сусінуе побач:

*Облака плывут на спине
Мимо зноя, вдоль синевы,
Повернись спиной ко мне
И иди со мною на Вы.
От меня на Запад плыви,
Затмевая солнечный свет.
Нет на свете вечной любви,
Потому что Вечности нет.*

Манера чытання — павольна-пявучая; словы кранаюць холадам адзіночкі і гарачынёй подыху жанчыны, якая кахае. Нават адлюстраванне сексуальнай плоці ў кантэксце сусветнага ню, не здаецца нечым штучна надуманым, бо прыгажосць і натуральнасць нельга перайначваць, яе магчыма і належыць

4. Што вам падабаецца ў што-тыднёвіку "ЛіМ", што не? Якія рубрыкі і чые аўтарскія публікацыі вас цікавяць найбольш? Што вы самі прапанавалі б дзеля паляпшэння формы і зместу газеты?

Ці падлісваецца вы на "ЛіМ" (набываеце ў шапіках) альбо — не (прычына)?

5. Якія крокі насустрач з абодвух бакоў могуць, на ваш погляд, паспрыяць збліжэнню пазіцый раз'яднаных літаратурных групак дзеля захавання аслаблай нацыянальнай культурнай і духоўнай прасторы (мовы, літаратуры, мастацтва, традыцыі) — беларускай дзяржаўнасці агулам?

Адказы на анкету (аб'ёмам не больш як 3 машынапісныя старонкі праз два інтэрвалы) рэдакцыя прымае да 15 лютага 2004 года. Да анкетны прыкладваюцца: фотакартка, кароткая біяграфічная даведка, адрас ды пашпартныя звесткі (у тым выпадку, калі рэдакцыя іх не мае). Запрашаем да ўдзелу ў анкеце, як сяброў розных літаратурных суполак, так і нашых няштатных аўтараў і чытачоў.

ВЕРШ НА ДАЛОНИ

зальнасці — гіпатэтычны мат прымушае аўдыторыю філолагаў пакрысе авалодваць поязай сурка, каб ўжо больш не выходзіць з перманентнага стану напружанай пакутліваасці.

— Я вельмі рэдка выкарыстоўваю ненарматыўную лексіку, — лукавіць паэтка, — кожны раз намагаюся аформіць гэта так, каб ужытае слова страціла сваю ненарматыўнасць. Гаворка, пэўна, ідзе пра мой верш "В подражание Ахматовой". У ім, мне здаецца, цалкам удалося "размагніць" мадэрнае слова.

Што для Веры Паўлавай каханне?
— Тое, што больш за вершы, — кажа яна.

Для паэткі, якую падазраюць у спекуляцыі гэндэрнай праблематыкай, па яе словах, не існуе такой праблематыкі ўвогуле. "М" і "Ж" — агульнавядомыя літары, накрэмзаныя на дзвярах грамадскіх туалетаў, для яе — нават не прыналежнасць да полу, а Мёртвае і Жывое.

— Я абіраю Жывое, — кажа Вера Паўлава. — А гэндэрнасць, мабыць, праяўляецца толькі ў тым, што жанчына не мае магчымасці напісаць вершы нахшталь наступнага: "Я пайшоў у кабак, напіўся жудасна, п'яны тут валяюся..." Рэчы, на якіх, у асноўным, будзецца мужчынская паэзія, для жаночай паэзіі "заказаны".

Што ёсць у жаночай паэзіі? Каханне. Смяротнае і бессмяротнае, як у Паўлавай.

*Бессмертие — род бессонницы.
Бессонница — бессмертия род.
За мною бессмертие гонится,
Если догонит — убьёт.
А не догонит — согреется,*

успайляць. Пажадана, прагнымі вуснамі.

Калісьці яна, нарадзіўшыся ў Маскве, скончыла Музычны каледж імя Шнітке і Акадэмію музыкі імя Гнесіных па спецыяльнасці "гісторыя музыкі". Працуючы ў Музеі Шаляпіна, ужо сама стварала музыку. А друкавацца паэтка пачала ў 24 гады. Яе кнігі — «Небесное животное» (1997), «Второй язык» (1998), «Линия отрыва» (2000), «Четвёртый сон» (2000), «Интимный дневник отличницы» (2001), «Совершеннолетие» (2001) — знайшлі адбітак у апошняй па часе кнізе вершаў "Вездесь", якая убачыла свет у мінулым годзе.

Музыка і паэзія для мяне — адно і тое ж. Верш — гэта сімфанічная партытура, а выкананне верша — гэта, у лепшым выпадку, клавір, — звярнулася перад чытаннем да слухачоў Вера Паўлава. — Калі я буду чытаць вершы, я буду іх увогуле пераказваць прозай, таму што самае галоўнае — гэта дзіўная раўнавага гарызанталі і вертыкалі. Калі проза — гэта складанне ў радок, дык вершы — гэта памнажэнне ў слупок. У ідэале верш павінен злівацца ў нейкі акорд, — кажа яна і тут жа просіць прабаўніцтва, — але ў мяне сёння акорда не атрымаецца. Атрымаецца нейкая мелодыя з трох частак: старых вершаў, вершаў з апошняй кнігі і вершаў, якія яшчэ нідзе не друкаваліся.

Аптымальны памер верша згодна Паўлавай — адзін ньерок. Каб магчыма было ньернуць і аднаго ўдыху хапіла б на верш. Ці другая адзінка вымярэння — адна запалка, каб верш можна было б паспець прачытаць пры яе святле. Ёсць і трэцяя адзінка вымярэння — каб вершы было магчыма напісаць на далоні.

— Таму, што вершык — шпаргалка для адказаў на Страшным Судзе. Таму вершык павінны быць кароткім. Ці гэта — мытная дэкларацыя каштоўнасцей, якія ты правозіш з сабою на Той свет. Таму ў вершах павінны быць самыя лёгкія, самыя патрэбныя, самыя кампактныя словы, іначай — не прапускаць, — кажа паэтка, тры чвэрці вершаў якой, па яе асабістым прызнанні "оседают" у чарнавіках і па-за межамі кнігі. Пры гэтым азначаная прапорцыя застаецца нязменнай на працягу васьмі ўжо 20 год — столькі, колькі працуе Вера Паўлава.

*Нежность не жнёт и не сеет,
Духом святым сыта.
Что же она умеет?
Только снимать с креста.
Тут не нужна сила,
Тело Его легко,
Настолько, что грудь заныла
Будто пришло молоко.*

На пытанне ад слухача — "Што рабіць, калі вельмі хочацца, а не атрымліваецца?" — паэтка шчыра адказала: "Плакаць". Хоць сама знайшла адказ на гэтае пытанне раней на адну мытную дэкларацыю, на адну запалку, на адзін ньерок.

*Против течения крови
Страсть на нерест идёт,
Против течения речи
Слово ломает весло,
Против течения мысли
Снов паруса скользят,
Я плыву по-собачьи
Против течения слёз.*

Алена ГОРМАШ

ВЕЧАРЫНА БЕЛАРУСКА-ЛАТВІЙСКОЙ ДРУЖБЫ

У Віцебску ў Літаратурным музеі прайшоў аўтарскі вечар паэта Станіслава ВАЛОДЗЬКІ. Вершы беларускага літаратара з латвійскага горада Даўгаўпілса чыталі выхаванцы Латышскай нядзельнай школы, што працуе пры Генеральным консульстве Латвіі ў Віцебску. І сам С. Валодзька, чытаючы свае творы, знаёміў прысутных з латвійскімі і беларускімі выданнямі, дзе яны друкаваліся, і падараваў Літаратурнаму музею свае кнігі і дыск песень на ўласныя вершы кампазітара Міколы Яцкова.

Вяла імпрэзу дырэктар музея Святлана Казлова. Са словамі прывітання выступілі супрацоўнік аддзела культуры Віцебскага гарвыканкама Ігар Баярынцаў, старшыня Віцебскага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Франц Сіўко, загадчыца кафедры беларускай мовы і літаратуры Віцебскага ўніверсітэта імя Машэрава пэатэса Вольга Русілка, паэт Давід Сімановіч.

Адметна, што вечарына адбылася адразу пасля дня нараджэння віноўніка ўрачыстасці і напярэдадні Дня Незалежнасці Латвіі. Тут прысутныя змаглі пазнаёміцца і з выставай, прысвечанай вялікаму латышскаму паэту, сябру беларусаў Яну Райнісу, маці якога пахавана ў Віцебску.

Цікаваць да вечарыны правілі таксама студэнты, мясцовыя мастакі, прадстаўнікі прэсы і тэлебачання.

Н.К.

ГАСТРОЛІ

НАШЫ НА ТЭЛЕКАНАЛЕ "КУЛЬТУРА"

У Нацыянальным прэс-цэнтры адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная гастроліам Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага ў Маскве. Гастролі праходзілі з 22 па 29 лістапада. Нагадаю, што 24 лістапада ў памяшканні тэатра імя Вахтангава дэманстраваўся спектакль "Перад заходам сонца" (паводле твора І. Гауптмана), які паставіў акадэмік Міжнароднай акадэміі Тэатра Барыс Луцэнка, а галоўную ролю сыграў Расціслаў Янкоўскі. 26 лістапада прайшоў спектакль "Сон на кургане" па пазме Янкі Купалы ў пастановцы Барыса Луцэнкі. А 27 — у памяшканні Тэатра Нацыі быў паказаны спектакль "Дзаметрыус" Ф. Шылера. Унікальнасць пастановкі заключаецца ў тым, што гэта драма аб рускай смуце не была дапісана аўтарам... Тэлеканал "Культура" веў прамую трансляцыю гэтага спектакля, што наогул незвычайна для Масквы. А расійскае тэлебачанне брала інтэрв'ю перад кожным спектаклем Тэатра імя М. Горкага з Мінска.

Акрамя таго, адбылася сустрэча акцёраў тэатра з творчай інтэлігенцыяй Масквы. "На спектаклях прысутнічала шмат вядучых тэатраведаў Масквы, прадстаўнікоў творчых саюзаў, рэжысёраў тэатра і кіно. А такая палітра прафесіяналаў сустракаецца не часта", — падкрэсліў міністр культуры Беларусі Л. Гуляка. Гастролі Рускага тэатра ў Маскве праходзіць у трэці раз за апошнія 26(1) гадоў. Першая паездка была ў маі 1977 года, другая — у снежні 1998 года.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Анатоль ШУШКО

ЗОЛАК НА ВОЛІ

Пасля загарання —
бульбы капання —
у полі,

бо:
— Нясу на плячах пацалункі сонца,
дзея якіх гарбеў
і карпей мой гарапашны
РА*.

каб затым
РАдавацца,
гРАючы,
кРАнаць, дакаРАючы,
паміРАць,
наРАджаючы,
каб Разам
Расці і Раіцца
У Раі
зайтРАшняй Раніцы.

ДЫЯЛОГ З ВОЛЯЮ

— У шчырай бяседзе
За шчырым застоллем
Душа мая недзе
Блукае прыволлем.

Чаму я, такенькі, —
Журбую, нуджуся?
Яшчэ ж без кавенькі,
Мо, перараджуся?

Аляксей БРУЙ

Аляксею БРУЮ 4 лістапада споўнілася 15 гадоў. Ён вучыцца ў 9 класе СШ № 137 г. Мінска. Выдатнік. Пераможца ўсіх школьных алімпіяд, а таксама алімпіяды па географіі, якую праводзіў Першамайскі раён нашай сталіцы.

Вершы Аляксея для ягонага ўзросту незвычайна дарослыя, нават крыху засур'езныя. Але галоўнае — у іх ёсць тое, што называецца паэзіяй. У "Ліме" друкуецца ўпершыню.

Зной патанаю
я ў глыбокім задуменні...
Мне цяжка ў гэтым свеце грэшных
жыць, тварыць:

Яшчэ ж барада мая,
Вус — не сівыя?
Ці, мо, што Адамавы
Сцежкі крывыя?

— Дурненькі! Слязінаю
Не папырхайся.
Сцяжынай адзінаю
Идзі,

папіхайся
Кійком сваім болей
Аб ёйную вечнасць.
Сябе — задавольвай,
Мне — долю аблегчай...

Раі П.

Ты блаславі на трыялет
Без прадурятасці, свядома,
Калі далёка мы ад дома,
Ты блаславі на трыялет.

УСЁ, на чым трымаўся свет:
Наш сад — той рэй і рай, вядома,
Без прадурятасці, свядома
Ты блаславі на трыялет.

"ВОНО"

Дома.
Апасля Яблычнага Спасу.
Мой былы і сягонняшні сусед —
дзядзька Сярожка: нізенькі, затое
дужа рухавы ды жылісты дзядок,
яшчэ знадалёк павітаў мяне
ўзмахам куртатой, з малечых
дзён знаёмай рукі. Затым пакрыў-
ма прыруляваў разорамі, каб па-
даць адмыслова-шурпатую даланю
— паздароўкацца.
Завялі гаворку "за жысць". За-
палілі на "прымацкай прыміне".
Разгаманіліся, раскумекаліся, раз-
гавеліся...

І тут... О, дзяцінства!!
Ягоная жонка, мо, на пазюр ніжэй
гаспадара, глухаватая, затое гожа
гаварка (двй руплівіца — свет
бачыў!), спрытная цётка Алеська
раптам з-за плоту амаль што
адаўбешыла свайго рахманага "се-
мянніна", а разам з тым і мяне,
звонкай, непрыкаяннай жаночай
шчырасцю. Сын Мікіты (трымае,
бач, у руках каня!) займеў недзе
права астаграміцца.

— Гэта чого воно тутыка!.. Я бо
думаю дэ воно ходыт!.. Іды доха-
ты, пудо, помогаты!.. Горэ з то-
бою, Сірожка, горэ... Не, каб воно
коло мына... Шчэ ж работы дохале-
ры!.. А воно вжэ, ты подывыса, —
у сусіда!..
І гэтак далей, усё далей, найда-
лей...

Падумалася: "А па праўдзе кажу-
чы, мову крывічанскую спасціг я не
толькі з удзячнай матулінай —
слуцацкай, каторая нас з сястрою
запаўняда ў бацькоўскай хаце, але
і ГЭНАЙ — сташанскай, дры-
гавічанскай, што наталяла і на-
тальляе дасюль адно ёй уласцівым
досціпам: "осёднэ, отондэ, огэндэ,
огындаль, отамыка, отутыка...
Окурат!"

Паляшукская, палешуковая, пошу-
кавая...
"...мілае, дарагое сэрцу, што боскай
ласкаю ушанаванае, сяло Сташа-
ны! Ты і дасюль беражэш, як і бе-
рагло, сябе дзеля нас — ма-
лодзіўных маладзёнай, якія чамусь
і пасення няздолныя паразумляю-
ца, пагаджацца з тваімі беспера-
танымі воклічамі. А шкада. Во
непаразуменем прошлага з пры-
шлым праз пространь бяседу не за-
вядзеш ані. Як не пані! Будзе вос-
траў. А будучыню шукаюць усе.
Дзе ж яшчэ прытуліцца ільга, як
не пры тваім прыпечку-загнеце
побліз матчынай спадніцы, каб за-
тым забачыць ДУХ — гарачы бо-
хан хлеба, які стане мірна стыць
на ўслоне, калі Я з Божаю ласкаю
ўласнымі ручаньцямі абмыю ягоны
твар сцюдзёнай калодзежнай ва-
дою і ахіну доўгім саматканым
ручніком...
Адвеку зайжды няўтульна, калі
нестасе менавіта ЯЕ — МАМЫ.
Таму і гучыць прасветлена і высоз-
на:

— А воно вжэ, як бач, у сусіда!

С.А. (Слова апасля.) Вось гэтак
вось, мужыкі, гоі-воі! Мы у нашых
баб не тое, што боб у гародзе, а ў
НІЯКІМ родзе.
Мы — дзеці.

РА* — Бог сонца ў старыжытнай
міфалогіі.

Мяне пакінулі даўно
мае натхненні,
Душу маю сціскаюць
гонару каменні,
І сэрца
вогнішча жаданняў папяліць.

Я не магу забыць былыя перамогі,
Былых знаёмнаў
непакорны сілуэт...
І хай цяпер чужымі родным парогі
Здаюцца мне,
і хай шукаюць багны ногі,
Але душою быў зайсёды я... паэт.

Я быў зайжды
рабом паэзіі высокай,
І хай не ведала рука мая п'яра,
Ды дума ўсё ж была
нястрымана далёкай
Ад свету гэтага
і ў высі той глыбокай
Нястрымана свайёй яна была.

Прабач ты мне,
што я цябе кахаю,
Такі нязграбны у сваім каханні —
Цябе я промнем сонца называю,
Але што ён з табою у параўнанні.

Прабач ты мне,
што я цябе прыдумаў,
Увёў у свет адчаю і трывогі.
Цяпер ты у майёй
краіне Думаў,
Мае табою валадараць богі.

Прабач ты мне,
што я цябе жадаю
Свайёй распуснай марай
што імгненна.
Прабач мне за яе ты, дарагая.
Я — ведаю —
няварты прабацэння...

Прабач ты мне за тое,
што я ёсць.
Прабач. Прабач. Я ў марах —
толькі госць.

ЯБЛЫНЕВЫ САД

Акунаецца ў ноч наш аголены сад,
Ціха яблыкі спяць у асенняй цішы,
Месяц срэбны
кідае на іх свой пагляд,
І навокал ніводнай душы.

Толькі цемра і восень...
А яблыні сняць
Цяпло яснага сонца
далёкай вясны.

Яны мараць:
"Жыццё бы нанова пачаць..."
І пра гэта іх светлыя сны.

Ім усім зараз мроіцца будучынь іх,
Але бачаць жыццё яны,
а не свой скон...
Дрэўцам сніцца вясна —
царства вечна жывых.
...Але сад гэты —
гэта мой сон...

Усяго толькі сон!
Але гэта боль мой.
Прачынаюся ўміг
у пакутах нямых,
Разумеючы,
што сёння побач са мной:
Шмат трывогі і думак цяжкіх.

...Я жыццё ўсё імкнуўся,
як ён, толькі ў сне
Бачыць сонца свайё,
бачыць дзень малады,
Ды прыходзіць аголены сад
да мяне,
І самотная восень зайжды.

Мікола КУПРЭЎ закончыў новую аповесць, дакладней, тэкст, які цяжка паддаецца вызначэнню нейкім празаічным жанрам, — у форме лістоў са старога млына да аднае жанчыны. У ёй — некалькі навел, адну з якіх мы змяшчаем.

У слонімска лясны прыйшоў верасень. Купкі верасу ружова цвілі пад залацеючым нізкім веццем бяроз і соснаў. Зямля тут узвышавая, і таму мы, калі ідзем угору, часта кідаем на дол з плячэй трубы, кідаем стальныя цяжкія снарады — сьвядзёлкі і самі сядзем на дол і ядзім брусніцы. Брусніцы ўжо чырвона-ядраныя, кісла-салодкія, сакаўныя, — таму не бярем з сабой у лес ваду. Толькі брыгадзір наш, рыжы рускі, недзе з Волгі, стаіць і есць з куста крушыну, і ўсе мы ахвочыя да буйной чорнай ажыны. Ды яшчэ, калі выходзім у лагчыны на рэчку,

яшчэ таму, што яна вельмі прыгожая і прыгожа сядзіць на бярозавым пні. У яе, як у гераніі раманаў Тургенева, доўгія цёмныя вейкі, вялікія карыя вочы, чорныя бровы — падкоўкай, маленькі носік, смуглявы твар. Сядзіць на пні — стройна трымае стан і ўсё папраўляе квятастую спаднічку на поўненькіх каленках, злёгка калупае мох мыском боціка. Увесь дзень амаль маўчыць. Калі яна прыходзіць у лес, рыжы брыгадзір, першым убачыўшы з'яўленне між дрэваў Сабіны і смачна вылаяўшыся "...т-твою м-мать!", прыкладае палец да губ і кажа: "Ідэт.

Я незнарок, а можа, і знарок, не помню, крануўся ў танцы сваім каленам яе калена. Яна строга ўсміхнулася, ціха прагаварыла...
— Я сапраўдная полька, каталічка. Гэта вы, рускія, не зусім... таго.
— Я ж беларус.
— Ах, усё роўна — што рускія, што беларусы.
— Няпраўда, Сабіна. Я старажытны беларус. Вось толькі не ведаю пэўна, радзіміч ці крывіч.
— Ну, то добжэнько. Дзенькую тебе.
— Мілая Сабіна.
— Ціха...
Танга скончылася. Я хацеў правесці яе да лаўкі, да дзяўчат, але яна страпянулася локцем, сказала:
— Мы тут да такога не прывычныя. Дзенькуе.
Пайшла да дзяўчат. А там ужо і хлопцы стаялі, жартавалі, рагаталі, і грамчэй за ўсіх рагатаў рыжы брыгадзір Іван.

Назаўтра ў лесе рыжы брыгадзір з Волгі нешта брыдкае сказаў ёй. Сабіна змаўчала. Я, яшчэ амаль хлапчук, рашуча падышоў да яго і цвёрда глянуў яму ў вочы, што ён, квадратовы мацак, знякавеў, махнуў рукой і адышоў убок.

Падвечар Сабіна кінула рыжаму мяшэчкі з пробамі і пабегла прэч. Раніцай на яе месца ў лес прыйшла Тарэза, адразу стала рагатаць з хлопцамі, і я падумаў: "А ты сапраўдная полька!.."

Некалькі вечароў Сабіна не прыходзіла на танцпляцоўку, — і мосцік над ручаём абыходзіўся без нас. Адночы я не вытрымаў і вечарам падышоў да яе хаты наводшыбе вёскі, пад старую бярозу, з ужо пустой буслянкой. Ведаў, што Сабіна жыве з маці і меншай сястрой (бацька "сядзеў" недзе ў Сібіры як былі "жолнеж" Арміі Краёвай).

Як злодзей, які тут яшчэ нічога не ўкраў, але хоча ўкрасці, я стаяў пад акном, крыху збоку ад яго. У хаце гарэла слабае святло, фіранка чамусьці не была завешаная, фортка адчыненая. Сабініна маці, у чырвоным фартуху, завіхалася ля комінка і нешта на агні гатавала. Сабіна сядзела на ўслоне, далонямі закрыла вочы, а маці ціха, але ўзбуджана казала:

— Не, не й не! Больш ты да яго не пуйдзеш! Ойцец гэтаго студэнта ўчыцель? І я была ўчыцелькай на гэтых пшэклёных крэсах. А бацька яго біўся з твум бацькам! Ды мы ж і католікі, полькі, Сабіна. Тшэба было нам з'ехаць пасля войны ў Бялопастак. Але ж чэкам ойца, можэ й жывы. Сабіна! Дочэчка муя!

Сабіна маўчала, плечы яе дрыжалі — яна нягучна плакала. З другога пакоя выйшла ў белай начной сукенцы дзяўчынка, узяла Сабіну за руку, павяла ў пакой. Я бачыў слёзы на вачах Сабіны.

Паціху пайшоў ад хаты.

Але праз два вечары яна, у сіняй сукенцы, прыйшла на мосцік. На танцавальную пляцоўку не збіраліся. Нам было добра тут, на мосціку пад ручаём, у якім трымцелі зоркі і гарэў светлы месяц... Неўзабаве брыгада пакінула Тартакі. На развітанне, прынёсшы Сабіну на руках пад яе хату, я сказаў, што буду пісаць. Яна ціха папрасіла:

— Не тшэба.

Прыхінулася, цёплая, да мяне...

...І я не пісаў...

Праз сем гадоў я ехаў цягніком

Брэст — Мінск і раптам рашуча скокнуў з тамбура на станцыі Лясная і пабег у Тартакі — за кіламетраў пяць. Спыніўся на ўзлеску, — ужо вечарам, — перад мосцікам праз ручай. А на мосціку стаяла яна, Сабіна, у шырокай белай сукенцы, патаўсцелая ў таліі, мужчына і двое малых дзяцей. Трымаліся рукамі за парэнчу і глядзелі ў ваду пад сабой, пра нешта гаварылі. Сабіна раптам павярнула галаву ў мой бок, і яны пайшлі з мосціка...

Ужо добра сцямнела. Праз якое паўгадзіны яна прыйшла. Абняла мяне за плечы. Я моцна трымаў яе ў сваіх руках, і яна ўжо не казала мне, што сапраўдная полька. Мы развіталіся. Разышліся назаўсёды. Я ішоў цёмнай дарогай праз лес, потым пабег пад зоркамі і светлым месяцам...

Фота А. Лычак

РАПСОДЫЯ КАХАННЯ НАД РУЧАЁМ...

Мікола КУПРЭЎ

Выругайцеся в последний раз". Віця аднойчы, калі наш снарад стукнуўся ў камень, забыўся і ўжо васьмь быў на падыходзе да "мацюка". Брыгадзір, які надарыўся побач, пстрыкнуў яго сваім жалезным пазногцем па лобе...

Сабіна ціха падышла да мяне і Віці, нахілілася над снарадам, выграбла лыжкай з яго ў мяшэчак паднятую з глыбіні зямлю. Калі нахілілася, я ўбачыў на яе тонкай шыцы маленькую карычневую радзімку... Мне захацелася датыкнуцца рукой да радзімкі, але Сабіна, мабыць, спінай адчуўшы маё жаданне, выпрасталася і вельмі сур'эзна глянула мне ў вочы. Так упершыню сустрэліся нашы позіркі.

Толькі старэйшы лабарант, які два разы на тыдзень прыязджаў да нас з канторы па пробы, мог іншы раз грубавата паставіцца да Сабіны: "Ну (ля вёскі Тартакі амаль усё з палякаў), ну, пані Сабіна, давай свае мяшэчкі..." Адночы яна сядзела на пні, — на яе калена ўпаў пажайцель бярозавы лісток. Сабіна даўгавата і задуменна на яго пазірала, потым узяла ў пальцы, дэмухнула у мой бок. Я ў душы сказаў: "Мілая Сабіна, мілая полька..."

Увечары, выпіўшы "тартакоўкі", мы ідзем да клуба, на танцпляцоўку. Віця на сваім гармоніку, схіліўшы голаў на падраны чырвоны мех, іграе вальс, танга, факстрот, абарак, польку. Прыходзіць і спавожна сядоць на лаўкі па-святончому апрачатыя Фрэда, Тарэза, Альбіна, Данута і іншыя дзяўчаткі, крыху пазней — Сабіна ў сіняй сукенцы і ў чорных равічках на нізкіх абцасах. Я запрасіў яе на танга. Крыху, можа, — неасцярожна, прыціснуў яе грудкі да сваіх грудзей. Яна глянула мне ў вочы, усміхнулася і паставіла мне ў грудзі востраныя локці, адышла крыху назад. Я сказаў:

— Паглядзі, Сабіна, вунь дзяўчаткі не ставяць локці.

Яна шэптам прамавіла:

— То яны ўжо, мусі, прывыклі.

Віця хрыпавата крыкнуў:

— Белы вальс!

І ўсё-такі Сабіна падышла да мяне, ціха паклала руку на плячо... Мы станцавалі з ёй яшчэ абарак. На факстрот да яе пайшоў рыжы Іван, але Сабіна скокнула з пляцоўкі, пабегла ў цэмуру вуліцы...

Наступным вечарам я сказаў Сабіне ў танцы, што хачу правесці дахаты. Яна прашаптала:

— Вельмі хцэш?

— Вельмі.

— Добжэ...

Мы з ёй спыніліся на мосціку праз ручай. У вадзе дрыжалі зоркі, гарэў светлы месяц. Яна не адхінулася, часта дыхала. Дыханне было цёплае. Але калі згарнуў яе ў сваіх руках, дзяўчына рашуча адхінулася.

— Усе вы такія ру...

Хацела сказаць "рускія".

— Дык я ж беларус.

— Ах, усё роўна. А я полька. Каталічка. Мы з мамуляй ездзім до косцелу ў Слонім. І я правяла Зыгмуса ў войска... — І паўтарыла: — Я сапраўдная полька.

Тады падумаў: дык якраз сапраўдныя полькі і цалуюцца. У Напалеона з прыгажуняй-полькай — нават графіняй! — адбывалася "усё". І ўспомнілася: нашымі суседзямі ў вёсцы была польская сям'я, і ў ёй — маладзенькая прыгажуня Ядзя. Яна ў шаснаццаць гадоў нарадзіла дзіця ад летчыка, спакуювала хлопцаў і мужыкоў, аднойчы дагнала каля лесу майго аднакласніка, кінула яго на зямлю пад куст... "До косцелу" ў Косаў яна не ездзіла... Я некалькі хвілін маўчаў, трымаючы Сабініну руку ў сваёй, потым сказаў:

— Правяла ў войска?

— Так, правяла... Не, не, не! Не абдымай мяне так моцна! Я ж...

Я разлаваўся, не даў ёй дагаварыць, бо амаль крыкнуў:

— Я ж сапраўдны старажытны беларус!

І кінуў яе за плечы, прыхінуў да сябе і пачаў цалаваць, і яна мяне цалавала.

Ад мосціка, на зоркіх зорак і месяца ў ручай ідзе Сабіна на рукаў.

пасля абеду п'ем ваду з берага. А вада ў пяцьдзесят сёмым яшчэ задоўга да абвальнай хімізацыі з машын, з неба і фермаў, была чыстая-чыстая і тут, у лесе, пахла ягадамі, грыбамі, ігліцай.

А мы — гэта хлопцы і мужчыны з геалагавышуковага атрада. Пасля цяжкай працы ў лесе (а шукалі мы на чале з рыжым брыгадзірам Іванам і лабаранткай Сабінай — яна маўкліва цягнула за намі мяшок з мяшочкамі, у мяшочках пробы — мел і вапняк), скінуўшы ў кустах "снарады" і трубы, брыдзем стомленыя ў вёску. І там, у старым драўляным бараку, дзе кватаравалі, ажываем — бо, маладыя, моцныя, ахінаем сябе прахалоднай вадой, апранаемся ў чыстыя штаны і беляя кашулі, выпіваем самагонкі, са смакам вячэраем і, як ужо добра сцямнее, ідзем у канец вуліцы, там ля клуба танцпляцоўка. Іду за хлопцамі і ўспамінаю дзень у лесе... Кручу за ручку з напарнікам Віцём снарад-свядзёлка і спадылба пазіраю на Сабіну, бо мне дзевятнаццаць гадоў, а ёй усяго шаснаццаць (я быў тады ў інстытуткім акадэмічным водпуску, а яна скончыла дзевяць класаў тутэйшай школы), і пазіраю на Сабіну

У ГУКАХ ПАМЯЦЬ АЖЫВЕ...

Сёння, 19 снежня, у сталічнай Зале камернай музыкі, што на Залатой Горцы, будзе не зусім звыкая канцэртная праграма. "Душы воскресит любовь" — так называецца гэтая вечарына, прысвечаная памяці вядомых артыстаў канцэртна-лекцыйнага бюро Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Адметныя таленты, улюбёныя публіцы, яны самаахварна служылі мастацтву, не гналіся за тлумнаю славай і мала бераглі сябе. Можна, таму зямны шлях кожнага з іх скончыўся заўчасна. Засталіся імяны: Анатоль Шчарбакоў, Валерый Сабераў, Герард Чарнышоў, заслужаныя артысты Беларусі Аляксандр Рудкоўскі ды Уладзімір Вепрык... Даніну павагі аддадуць ім зныя салісты Таццяна Громава, Уладзімір Бабій, Ніна Цішко, Святлана Старадзетка, Мікалай Марэцкі, Яўген Віданаў, Марыя Лапаціна ды іншыя музыканты, спевакі. Вядучая вечарыны — музыказнаўца Вольга Брылон.

Будзе наладжаны продаж CD з запісамі цудоўнага тэнара А. Рудкоўскага і праграмы артыста-чыгальніка В. Саберава.

Пачатак а 19-й гадзіне.

С. Б.

КАЛЯДЫ — З МУЗЫКАЙ!

Вядома ж, Каляды хутка... Капісыці гэта было паганскае святкаванне ў гонар зімовага сонцастаяння. На Каляды праводзілі ігрышчы, дзе танцавалі, гулялі, слухалі казкі, легенды, адгадвагі загадкі... А што цяпер?

Маладзёжны тэатр эстрады 25 снежня запрашае ўсіх аматараў старажытнасці да сябе ў госці. Чаму старажытнасці? Бо рэй вядзе гурт сярэднявечнай беларускай музыкі "Стары Ольса" на чале з кіраўніком Зміцерам Сасноўскім — у праграме "Сярэднявечныя Каляды". Капі вы сапраўды цікавіцеся старажытнай культурай нашай краіны, вам абавязкова спадабаецца гэта незвычайная імпрэза. Увесь вечар са сцэны будзе гучаць музыка ў выкананні на старых беларускіх інструментах: дудах, гуслях, ліры, берасцяной трубе ды іншых. Васельных усім Каляд!

Алеся ГРЫЧЫК

ДЭБЮТ З "ФАНФАРАМІ"

За дырыжорскім пультам аркестра духавых інструментаў "Фанфары Беларусі" паспяхова выступаў стваральнік гэтага калектыву прафесар Арыадзье Берын. Пару гадоў таму яго змяніў малады мазэтра Віктар Бабарыкін, які цяпер узначальвае Прэзідэнцкі аркестр РБ. І вось "Фанфары Беларусі", вядомы далёка за межамі нашай краіны студэнцкі калектыв, даў канцэрт ужо з новым дырыжорам — Юрыем Галісам. У зале Беларускай акадэміі музыкі гучалі творы Чайкоўскага, Вердзі, Вівальдзі, Грыга, Глебава... І панавала святла маладога мастацтва, у атмасферы якога і адбылося знаёмства з адметным дырыжорам-дэбютантам.

За пультам аркестра "Фанфары Беларусі" Юрый Галіс толькі тры месяцы. Перад гэтым ён скончыў Беларускаю акадэмію музыкі як кларнетыст, а сёлета ў верасні паступіў у магістратуру па класе дырыжыравання. На кларнеце вучыўся ў І. Брынькава, у магістратуры працягвае займацца ў свайго ранейшага педагога па дырыжыраванні, выдатнага спецыяліста Б. Чудакова. І праграму нядаўняга канцэрта яны складалі разам.

Яго далейшыя планы — вучыцца, вучыцца і яшчэ раз вучыцца, але хацелася б і часцей выступаць, каб аркестр быў у форме. Хаця фармальна калектыв прызначаны для таго, каб студэнты, якія вучаюць дырыжыраванне, здавалі з ім дзяржэкзамен. І ўсё ж-такі граюць тут дастаткова моцныя музыканты, найлепшая моладзь з усёй Беларусі прыязджае ў Мінск вучыцца! Таму, вядома ж, абмяжоўваць канцэртную справу толькі навукальнымі мэтамі нельга, павінна быць на самрэч творчая канцэртная дзейнасць.

А малады мазэтра ўжо сёння марыць і пра гастрольную вандрунку з "Фанфарамі Беларусі".

Наталля МІЛЬТО

Свет адзначае сёлета 90-годдзе з дня нараджэння своеадметнай асобы ў мастацкім жыцці мінулага стагоддзя, класіка нашага часу, англійскага кампазітара Бенджаміна БРЫТЭНА. У яго спадчыне — творы самых розных жанраў, ды на Беларусі ведаюць толькі невялікую іх частку.

Але ж, відаць, дзеля таго і адзначаюцца юбілей, каб ажывіць памяць, развіць круггляд, узбагаціць досвед, паразважаць. Падтрымаць стасункі.

Менавіта нагодай для жывой размовы, для паглыблення знаёмства, для ўмацавання ўзаемакарысных культурных стасункаў і стаўся юбілей Б.Брытэна (1913-1976). Прынамсі, такую выснову робіш, пераканаўшыся, наколькі ўдумліва і творча ўспрынялі гэтую дату ініцыятары вечарыны, пра якую пойдзе размова.

БЕЛАРУСЬ, БРЫТАНІЯ, МАСТАЦТВА

"Беларусь — Вялікабрытанія: крокі насустрач". Імпрэза пад такой назвай адбылася 27 лістапада ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі, размешчаным у старасвецкім квартале сталіцы. Апроч музея, арганізатарамі гэтай вечарыны выступілі Міністэрства культуры РБ і Пасольства Вялікабрытаніі ў нашай дзяржаве. Гаворка вялася пра досыць даўнія традыцыі ў культурных сувязях дзвюх краін, пра творчыя кантакты ў тэатральным жыцці, пра музыку як сродак яднання нацый і народаў, як мову паразумнення людзей нават з рознымі поглядамі на сучасны свет, на падзеі гісторыі.

Слушна заўважыў намеснік міністра культуры Беларусі Валерый Гедройц: і песні "Бітлз", і проза Дзікенса, і творчая спадчына Шэкспіра, і музыка Брытэна — усе гэтыя набыткі, якія належаць народу Вялікабрытаніі, маюць вялікую каштоўнасць і для беларусаў. А яшчэ ў нас ёсць вялікае жаданне супрацоўнічаць, наладжваць новыя кантакты, пашыраючы досвед, напрыклад, у сферы сучаснага англійскага мастацтва, пра якое на Беларусі ведаюць, на жаль, мала.

Цікаваць да партнёрства з нашай краінай на ніве культуры прагучала ў выступленні Браяна Бэнета, пасла Вялікабрытаніі ў Рэспубліцы Беларусь. Культура ў класічным разуменні, адзначыў сп.Бэнет, можа прымаць розныя формы ў музыцы і ў слове. Ці

гэта песня, ці опера... Урэшце, усё тут, якія б ні былі скарыстаны сродкі, ідзе напасткі да нашых пачуццяў, эмоцый, а не звернута да логікі. Можна па-рознаму ацэньваць пэўныя падзеі, дзеянні палітыкаў. Але культура — вышэй за палітыку, гэта — набытак народа. Яна — вышэй, бо проста ідзе ад сэрца да сэрца.

Прыкладаў дружалюбных беларуска-брытанскіх стасункаў, аказваецца, не так і мала. Арганізацыя вернісажаў і музычна-тэатральных праектаў, прынамсі, супольных — з удзелам нашага дырыжора Аляксандра Анісімава (яму, як вядома, давялося нейкі час нават працаваць у Дубліне на аснове кантракта). Правадзене т.зв. беларускага дня на грандыёзнай выстаўцы ў Лондане, што прысвячалася Міленіуму

(2000 год). Пастаноўка паводле Чарльза Дзікенса ў Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце. Пабрацімскія сувязі нашай сталіцы з горадам Ноцінгемам. Цесны кантакт Беларусі з Эдынбургскім тэатральным фестывалем, прызам якога быў ганараваны беларускі спектакль пра Марка Шагала... Разам з тым, у мастацтва ёсць значныя рэсурсы для таго, каб актывізаваць беларуска-брытанскія стасункі ў культурным жыцці.

Вечарына ва ўтульным кутку Верхняга горада згуртавала людзей творчых. Сярод іх — мастацкі кіраўнік Рэспубліканскага тэатра Беларускай дра-

матургіі Валерый Анісенка, чый расповед стаўся жывым летапісам фестывальных вандровак нашых артыстаў у Эдынбург. Яскравай аздобай гэтага летапісу прагучалі згадкі актрысы Таццяны Мархель — менавіта прагучалі, бо ў яе спеўна-сакавітую мову каларытнай нічнаю ўпляталіся народныя беларускія песні. А грунтоўным дапаўненнем да невялічкай выстаўкі, падрыхтаванай супрацоўнікамі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі з нагоды юбілею Б.Брытэна, было выступленне музыказнаўцы Вольгі Дадзімавай. Творы кампазітара натхнёна выконваў маладзёжны хор "Менка" (мастацкі кіраўнік Уладзімір Сісельнік) Беларускага саюза музычных дзеячаў. Зная піяністка Ірына Шуміліна грапа музыку

"Рэальнасць археалагічнага аргумента ніколі не зможа параўнацца з пераканаўчасцю пазычнага аргумента". Гэтая цытата з С. Валконскага стала эпіграфам да новай экспазіцыі ў сталічным Музеі гісторыі кіно. "Пазычны аргумент" — так назвалі мастакі Алена ІГРУША і Жанна КАПУСНІКАВА выставу строяў, што выкарыстоўваліся падчас здымак самай гучнай беларускай кінапраграмы апошняга часу, "Анастасіі Слуцкай".

КРАНАЦЬ РУКАМІ — ДАЗВАЛЯЕЦЦА!

Сапраўды, экспанаты выставы нельга лічыць дакладнай рэканструкцыяй шляхетных касцюмаў пачатку XVI стагоддзя. Але і жанр кінастужкі, які падчас працы над сцэнарыем трансфармаваўся з гістарычнай драмы ў легенду, вымагаў не дакладнай гістарычнасці матэрыяльнага асяродка, а хутчэй стварэння таго самага "пазычнага" настрою, прыгожай стылізацыі. З гэтай задачай жаночая каманда мастакоў па касцюмах і касцюмераў справілася

Генадзь Давыдзька, Вераніка Круглова. Тут можна пабачыць амаль усе сукенкі галоўнай герані: сціплюю хатнюю, чорную пахавальную з залатым шыццём, знаёмую па рэкламных плакатах блакітную і самы далёкі ад гістарычных крыніц касцюм для сцэны "Дзень нараджэння Юрыя" (тут дзіўным чынам спалучыліся "котта" XII стагоддзя

з верхнім "сюрко" ажно другой паловы XIV стагоддзя). Побач месціцца даспехі адважнай ваяркі: кальчуга і хаўберт, створаныя майстрамі мінскага клуба "Меч і Крумкач", сцёганая куртка-пурпуз, вастрасяныя пулены (від абутка) — не хапае хіба што прыгожага паўтарачнага мяча, якім Анастасія абараняла родны горад. Прыхільнікі блакітных вачэй маскоўскага Тарзана-Будзіміра ўбачаць тут ягоны скураны даспех, а аматары таленту Веранікі Кругловай — нарамнік Жданы. І першы, і другі экспанаты выйшлі з-пад таленавітых рук вядомага мастака па касцюмах Ніны Гурло і ўжо самі па сабе выглядаюць як творы сапраўднага мастацтва. Асаблівы антураж кожнаму з прадстаўленых касцюмаў надаюць латунныя пярсцёнкі, паясы, вянцы, наплеччы, фібулы, упрыгожаныя траўленнем і шклянёнымі ўстаўкамі, над якімі шчыравалі майстры Андрэй Капуснікаў і Барыс Астроў. У экспазіцыю таксама трапілі сапраўдныя лукі, алебарды, мячы, юшман (кальчуга з устаўкамі-пласцінамі), вырабленыя членамі рэчыцкага вайскова-гістарычнага клуба "Тэра". Узнавіць здымачную атмасферу дапамагаюць эскізы дэкарацый, студыйныя здымкі Святланы Зелянкаўскай у касцюмах, зробленых

Я.Тарасевіча, С.Рахманінава, М.Глінкі, завяршыўшы сваю праграму папулярнай старонкай бацькоўскай спадчыны — "Мінскім вальсам" М.Шуміліна.

Што ж асабліва ўразіла гасцей імпрэзы? Безумоўна ж, тое, як сп. Браян Бэнэт спявае англійскія песні пра каханне (яго тэнар цудоўна раскрыўся і ў больш стрыманым галантным стылі, і ў пачуцёвай стыліі музычнага романтизму). І тое, як сп.Валеры Гедройц чытае вершы Шэкспіра на мове вялікага класіка...

Як падкрэслівала дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі Зінаіда Кучар, вядучая вечарыны, культурныя сувязі — самы дзейсны сродак зносінаў паміж народамі й дзяржавамі. Безумоўна! Што ж можна дадаць да гэтай аксіёмы, мудрасць якой выпрацавана і выпрабавана за доўгую гісторыю чалавечтва? Хіба толькі адно: універсальнай мовай "пасла міру", якая не мае патрэбы ў перакладчыках, застаецца музыка. Найдалікатнае з мастацтваў, музыка ў які ўжо раз бліскуча выканала сваю дыпламатычную місію — паспрыяла яшчэ аднаму кроку насустрач у стасунках дзвюх еўрапейскіх краін. І дапамагла адчуць перспектыву ў кантактах своеадметных народаў Беларусі ды Вялікабрытаніі.

С.БЕРАСЦЕНЬ

Фота К.ДРОБАВА

НА ЗДЫМКАХ: хор "Менка"; спявае Браян БЭНЕТ, пасол Вялікабрытаніі.

фатографам Аляксеем Ілліным, а таксама вельмі цікавая серыя фатаграфій, якія распавядаюць пра рабочыя моманты фільма. Шкада толькі, што музей не можа сабе дазволіць дэманстрацыю самога фільма ці яго частак — на набыццё адпаведнай тэхніцы папросту не хапае грошай.

"Многія нашы мары не збыліся, — з засмучэннем прызнаюцца мастачкі-арганізатары выставы. — Мы марылі пра белыя каменныя сцены, але не сталі здымаць у Мірскім замку. Мы не хацелі зеляніны, марылі пра голыя дрэвы, гразь і снег, і дачкаліся ўсяго гэтага, але не знялі. Шмат што не атрымалася, але мы ўпаўнялі, што намаганні і высілкі тых, хто ствараў "Анастасію Слуцкую", не былі дарэмна. Фільм зараджаны патрыятызмам нашага народа, ці, калі вам падаецца, што гэта занадта пафасна, зараджаны шчырасцю".

Выстава ў Музеі гісторыі кіно прапаноўвае ўсім жадаючым унікальную магчымасць убачыць вынік самаадданай працы вялікай каманды мастакоў, касцюмераў, шаўцоў, ювеліраў нават бліжэй, чым яго разгледзела кінакамера. Са шчырага дазволу арганізатараў кранаць экспанаты рукамі — дазваляецца.

Юлія ПАЛАЧАНІНА

Фота Аляксея ІЛЛІНА

Леанарда да Вінчы (1452-1519) — славути італьянскі жывапісец, скульптар, архітэктар, інжынер, вучоны... Ён з'яўляецца шырокапрызнаным аўтарам шматлікіх адкрыццяў, праектаў, вынаходніцтваў, эксперыментальных даследаванняў у розных галінах, але менш яго ведаюць як літаратара. Для знаёмства з гэтым бокам творчасці славутага італьянца прапаноўваем два невялічкіх яго творы са зборніка "Афарызмы, навелы, праецты".

ЛЕАНАРДА ДА ВІНЧЫ

ВОЧЫ ДЗІЎНАГА КОЛЕРУ

Адзін чалавек, сустрэўшы свайго знаёмага, заўважыў:
— А ў цябе вочы сталі нейкага дзіўнага колеру.
Знаёмы адказаў, што гэта яго асабістая справа.
— І ўсё ж, — не супакоіўся той. — Няўжо ты не лечышся?...
Калі гэта з табою здарылася?...
І пачуў:
— Ды кожны раз вочы мае, угледзеўшы твой твар, ад перажытага ўражання ўміг блякнуць, набываюць дзіўны колер.

МАСТАК, У ЯКОГА БЫЛІ НЕПРЫГОЖЫЯ ДЗЕЦІ

Аднойчы мастака запыталі, чаму ў яго такія прыгожыя карціны, хоць гэта і мёртвыя рэчы, а разам з тым такія непрыгожыя дзеці.
На што мастак адказаў:
— Карціны я ствараю днём, а дзяцей уначы.

Пераклад з італьянскай мовы Уладзіміра ЧАРОТЫ

ПАМІЖ АЙЧЫНАЙ І "ОТЕЧЕСТВОМ" — ПРАЕЗДАМ...

Таленавітаму рускамоўнаму паэту і перакладчыку Валерыю ГРЫШКАЎЦУ 23 снежня спаўняецца 50 гадоў. Рэдакцыя "ЛіМ" віншуе свайго пастаяннага аўтара з юбілеем і прапануе гутарку з ім паэта Алеся КАСКО.

— Са сваіх пяцідзесяці ты і палову гадоў наўрад ці пражыў на радзіме. У шаснаццаць, ледзь атрымаў пашпарт, пакінуў родны Пінск і дзе толькі і кім толькі не пабываў: вінаградарам у Крыме, матросам на Верхнім Дняпры, геалагам у Іркуцкай вобласці, мантажнікам "Брацкімбуда", будаўніком у Бураціі, калгаснікам у Літве... Цяпер вось — у Маскве. Як паэт і перакладчык, сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў і Саюза пісьменнікаў Расіі, ты нямапа робіш для папулярызацыі нашай літаратуры за межамі краіны. Ці не так?..

— Я чалавек без асаблівых запатрабаванняў і прэтэнзій. Незабыўны Міхась Рудкоўскі, з чых вершаў я пачаў займацца перакладамі, даўно раіў паступаць у Літінстытут, але ў Маскву, на вышэйшыя літаратурныя курсы, я паехаў толькі ў сорак. Аднак пра Маскву марыў. Меркаваў, што менавіта там мой асродак, толькі там дакажу сабе, што я літаратар. Скажаш, а Мінск? Тут адмахваліся і ад арыгінальных вершаў, і ад перакладаў. Нават у "Нёмане", не кажучы ўжо пра выдавецтвы. Другі зборнік вершаў выйшаў ажно праз дзесяць гадоў пасля першага, а траці не выйшаў зусім. Тады вельмі звяжалі на тое, як сябе паводзіць, колькі выпіваеш, бралі пад увагу ананімі, а яны прыходзілі... Пазней многае з таго, што адхілялася, апублікаваў у маскоўскіх ды іншых расійскіх выданнях. Але не буду крывіць душою: у 90-х гадах змяніліся мае стасункі з Мінскам. Стаў лаўрэатам часопіса "Нёман". Спадзяюся на выхад у наступным годзе новага зборніка вершаў у выдавецтве "Мастацкая літаратура". Зрэшты, я шмат у чым змяніўся і сам. Пасталеў, нарэшце...

На Вышэйшыя літаратурныя курсы ў 1993-м мяне рэкамендавала пісьменніцкая сябрына рэспублікі, і ўжо гэта, як кажуць, абавязвала. І наогул, не думаі, што не мучыся пытаннем: хто ўласна я? У дзяцінстве беларускай мове ў школе не вучыўся, пасля вандраваў па свеце. Да роднага дачодзіў спакваля, праз кнігі ды праз іхніх аўтараў. Цяпер публікацыям сваіх перакладаў радуюся не менш, чым арыгінальных вершаў. Асабліва прыемна працаваць з творами маладых, не вядомых шырокаму чытачу паэтаў, і тых, каго на рускую мову яшчэ не перакладалі.

— Ці проста было "акліматызоўвацца" ў Маскве? Ёсць падставы думаць, што так. Шмат пішаш і публікуешся. За вершы і пераклады атрымаў прэмію часопіса "Москва", стаў лаўрэатам міжнароднай прэміі імя Андрэя Платонава...

— Бестурботна прайшлі першыя два гады вучобы, а потым узніклі праблемы з жыллем, заробкам, друкаваннем. Дзякуй, падтрымлівалі землякі, найперш блізкія сябры Кажадуб, Кошаль. Ды не толькі яны. Сяброўства шырэйшае, чым зямляцтва. Супрацоўніцтва з маскоўскімі выданнямі пачалося з таго, што таленавіты паэт і празаік Барыс Яўсееў, былы саккурснік, прапанаваў перакласці для "Літаратурнай газеты" вершы Анатоля Сыса. Іх

тут жа і апублікавалі. Многім абавязаны Юрыю Кузняцоў. Ён сам занёс мае вершы ў часопіс "Москва", пазней шмат друкаваў у "Нашем современнике". Ён жа даў рэкамендацыю ў Саюз пісьменнікаў Расіі. Значным маральным стымулам для мяне было прысуджэнне прэміі імя Платонава. Дастанкова сказаць, што сярод яе лаўрэатаў — Валянцін Распуцін, Васіль Бялоў, той жа Юры Кузняцоў ды іншыя знакамітыя пісьменнікі.

— Яркая кагорта. Але што заўважылася: ты і міжнародную прэмію ахарактарызаваў толькі як маральны стымул. Як жыць і выжываюць расійскія пісьменнікі ва ўмовах рынку і арганізацыйнай раздробленасці? Ці можна правесці хоць якую паралель паміж іхнімі ўмовамі і нашымі?

— У Маскве, па-мойму, чатыры пісьменніцкія саюзы, якія па вялікім рахунку нічым не розняцца між сабою. Хіба што ступенню валодання спадчынай маёмасцю былога СП СССР. У кожнага свае часопісы, ранейшыя і новыя, свае выдавецтвы, у якіх вобмель фінансаў. Ганарары мізэрныя, гаварыць пра іх тут лічыцца дурным тонам. Тое ж і з прэміямі: сёння яны ёсць, заўтра няма. Без фундатарства не абысціся. Прэмія імя Платонава, напрыклад, заснавана Маскоўскай чыгункай ды яе галіноваю газетай, балазе Андрэй Платонаў у свой час быў машыністам паравоза. Апрача гэтага, у СП Расіі яшчэ звыш дзесятка прэміяў, і кожная замыкаецца на якіх-небудзь ста доларах. І, у рэшце рэшт, пісьменнік жыве сам па сабе, хто як можа.

— Наколькі маскоўскія і пісьменнікі, і чытачы ведаюць беларускую літаратуру? Тваё ўражанне.

— Сучасную — ведаюць кепска. Ну, Быкава, Адамовіч, Казько, Кажадуба... З нядаўняга часу даволі вядомым стаў Мікола Купрэў, якога я аднойчы перакладаў для "Літаратуркі", для часопісаў "Дружба народаў", "Москва", "Слово" ды іншых, пісаў пра яго. Перакладаю вельмі шмат і многіх. Стараюся "прыладкаваць", стукаюся ледзь не ва ўсе дзверы. Станоўча ацэньваю анталогічны зборнік "Из века в век. Белорусская поэзия", што выйшаў сёлета ў арыгіналах і перакладах на рускую. Прыстойнае выданне ва ўсіх адносінах.

— Ты спрычыніўся да ягонага выхаду самым непасрэдным і самым актыўным чынам. А што ўдалося за "маскоўскі" перыяд зрабіць не толькі Грышкаўцу-перакладчыку, а і аўтару арыгінальных твораў?

— Дзякаваць Богу, някепска працавалася, думалася. За гэты час падрыхтаваў гадоўную, лічу, кніжку "Белые мосты" — вершы, проза, пераклады, частка дзённіка. А таксама новы зборнік "Я из тех...", дзе ў асноўным паэзія. Пісаў і працягаю пісаць цыкл эсэ "Бюро находок", у ім шмат і маскоўскіх, і беларускіх уражанняў. Пытанне — дзе і як усё гэта надрукаваць? У Маскве з кнігадрукаваннем не лепей, чым у вас... у нас.

Нягледзячы на пражытыя тут ужо дзесяць гадоў, масквчом я так і не стаў. У

Маскве сумую па доме, па Пінску, прыеду — нуда ад зацішкі, хочацца назад. Словам, па-ранейшаму раздвоены. Як будзе далей, не загадваю. Аднак у любым выпадку аднасьць з Беларуссю — гэта назаўсёды. Хацеў бы перадаць праз "ЛіМ" прывітанне ўсім, хто мяне памятае. Сустранемся!

Валеры ГРЫШКАВЕЦ

* * *

Красавік не звініць жураўлямі,
Снег на сопках да пета льяжыць
Напамінам пра белыя плямы
На абшарах спрадвечнай глушы.

Кругавая смуга безгалосся.
Ні бяроз, ні асін, ні ялін,
Быццам песу ўжо не застапося
На бяскрайніх прасторах зямлі.

Але раптам спагадлівы вецер
Прынясе п'янкi водар вясны
Ад лясных і садоных суквеццяў
Да халоднай чужой стараны...

Зноў згадаеш дамоўку і маму,
Пагукаеш здаля маладосць, —
Дзесьці неба звініць жураўлямі,
Дзесьці пахне бярозамі дождж...

* * *

Пазавешваны дарогі снегам,
Памяць аклікаюць цягнікі.
Дайце наталіцца сэрцу небам,
Гэтым чыстым небам. На вякі!

Дайце перадзімняга спакою;
Хай цячэ святлісты снегапад
Нада мной, над вамі, над зямлёю,
Як і шмат гадоў таму назад.

Стануць даражэйшымі бярозы,
І зямля, і людзі на зямлі
У гэты час,

на гэтай во дарозе,
На сумежжы восені й зімы.

Пераклад з рускай мовы
Іван ЛАГВІНОВІЧ

Упадабаў яго як чалавек з першай нашай сустрэчы ў 1975 годзе. Я тады ў аддзеле культуры тэатра-клуба "Голас Радзімы" апытаў суайчынніка за мяжой росквіт беларускага мастацтва і літаратуры. Вось і надумаў даць рэпартаж з Дома творчасці "Каралішчавічы", як пісьменнікі, абагрэтыя клопатам і любоўю дзяржавы, твораць сваю "нятленку" аб перавагах сацпаду.

Быў канец запатага, яснага верасня. Вакол пісьменніцкага ў два паверхі зруба, ашчаджаючы асіны ды бярозы, вабіў пахамі грыбніцы сасоннік, строміліся ў неба змрончыя яліны. Зямны рай — не меней! Сядзі сабе ды пішы...

Пісаць у гэтую пару ў Каралішчавічах надарылася Сяргею Грахоўскаму, Антону Бялевічу, Рыгору Барадуліну, Анатолю Вялюгіну, гісторыку Міколу Улашчыку ды некалькім прازیкам — зараз і не памятаю каму. Яны і былі

— Бачыш чорны пасак угары? Гэта я, калі дачка была малая, зрэзаў гэты пасак бяросты і зрабіў ёй набірку для ягад. І вось мінула больш дзесятка гадоў і чорны пасак узнёсся вунь ажно куды! Якраз, як у багдановічавай "Вераніцы":

...І толькі надліс "Вераніка"
На ліпе ўрэзаны ў кары,
Казаў вачам аб тэй пары.
Расці, ўзмацоўвайся дрэва,
Як манумент жывы, уставай
І к небу надліс падымай.
Хай нерухомы словы спева:
Чым болей сходзіць дзён, начэй,
Тым імя мілае вышэй.

Гэты метафарычны масток, перакінуты Вялюгіным ад бяроствавай набіркі да радкоў "Веранікі", так уразіў мяне, што я потым лічыў гэта лепшым месцам у маім рэпартажы. А жонка-біелаг, прачытаўшы, засмяялася: "Што ты за глупства тут пішаў! Дрэвы растуць з вершаліны! І чорны пасак, і надліс застануцца назаўсёды на той жа вышыні!"

Вось так, Багдановіч увёў у зман Вялюгіна, той — мяне. Ды цяпер не думаю, што абодва паэты проста абмыліліся — яны падпарадкоўваліся Закону паэзіі: чаго не можа стацца ў прыродзе, можа рэчаісна жыць у паэтычнай метафара. І праз шмат гадоў, гуляючы з дачкой па лесе, я падмануў і яе...

У Анатоля Вялюгіна ёсць кніжка вершаў "Насцеж". У ягоным доме дзверы заўсёды былі насцеж — ды не для ўсіх. Калі ён ужо каго ўпадабае, дык удзень ці ўночы — калі ласка! А калі... Выбачай, браце, але тут ты лішні. Мне пашанцавала, нават ягоная жонка, не заўсёды гасцінная Наталля Канстанцінаўна, паблажліва казала: "Ну праходзь ужо!" Бліжэйшыя сябры называлі паэта Адміралам. Ён сам любіў прыляпіць мянушку — Боцман, Карнет, Гармон... Ягоныя

— Ды ўжо ж, сынку, габлюй-габлюй — бацька сякеркай паправіць!

Каб не гэтае рэдактарскае габляванне, мусіць, мог бы напісаць ён куды болей. Мог бы. Але і напісанага стае, каб постаць паэта Анатоля Вялюгіна ўзвышалася сярод шматлікай грамады нашых славных паэтаў. Яго ведалі пісьменнікі амаль усіх рэспублік былога Саюза — як паэта, перакладчыка, дружбана.

А яшчэ ён любіў кіно. Паводле яго сцэнарыяў знята больш як трыццаць дакументальных і адна мастацкая стужка. За "Генерала Пушчу" атрымаў Дзяржаўную прэмію БССР.

Недзе на пачатку 80-х па ягоным сцэнарыі "Тэлефільм" зняў двухсерыйны мастацкі фільм "Рэха ў Пушчы" — 20-я гады ў Беларусі, вайна, рэзрух, кантрабандысты, Мянжынскі, балапалыкі... Адным словам, добрае, цікавае кіно. Пасля прэм'еры па ЦТ на кватэры сцэнарыста для кінагрупы быў накрыты багаты стол. Гаманілі ўсю ноч, калі пачало світаць рэжысёрка Дзіямара Ніжнікоўская папрасіла гаспадары:

— Хадземце пройдземся, я ўжо ачмурэла ад цыгарэтнага дыму.

Выйшлі. Цёплы ліпеньскі досвітак. Ні машын, ні тралейбусаў. Наўскасак праз праспект — Купалаўскі сквер. Праходзячы ля помніка Песняру, рэжысёрка дасціпна так пытаецца:

— Анатоль, вось і вы, кажучы, паэт. А ці ведаеце вас, як Купалу?

— Ну, як вам сказаць... — пачаў надзімаць шчокі Адмірал.

— А давайце ў першага ж сустрэчнага і запытаем!

ЖЫЎ НАСЦЕЖ

27 СНЕЖНЯ АНАТОЛЮ ВЯЛЮГІНУ СПОЎНІЛАСЯ Б 80 ГАДОЎ

героямі таго рэпартажу. Разам з фотакорам Яўгенам Казюлем патрапілі ў Каралішчавічы, калі пісьменніцкая грамада ўжо збіралася палуднаваць. Нас прыветна акружылі літаратары і адзін з іх, мажны і высокі прыгажун у сінім спартыўным касцюме і кедах, стрэліўшы іранічным вокам, нізкім голасам вырак:

— Журналістаў трэба накарміць — яны заўсёды галодныя, як лютаўскія ваўкі! — гэта і быў славуці для мяне за вочна / Анатоль Вялюгін.

І нас павялі ў сталуюку.

Калі ўсталі з-за сталаў, Вялюгін падмігнуў аднаму з маладзейшых прازیкаў і той знік за кухоннымі дзвярыма, неўзабаве вярнуўшыся з талеркаю, каптуркай прыкрытаю міскаю...

Вялюгін заўсёды гасцяваў у невялікім пакоі на другім паверсе. Пакой быў сонечны — на два вакны: лажак, расхістаная канапа, некалькі крэслаў ды стол, уся сталешніца якога была ў белых колцах ад шклянак. На падваконніках ігралі вясёлкавымі бакамі спойкі з дарамі лесу. Адзін з баравікамі адразу пайшоў на стол... А ў знамяны ды званья былі пакліканы гаспадаром — сябра Антон Бялевіч, малады прازیк ды мы з Казюлем, які пашчоўкаў фотакameraй і хутка знік — паехаў дахаты. Бялевіч неўзабаве задрамаў на расхістанай канапе, маладшага прازیка гаспадар выправіў дапісаць рэман, а выправаджаць /пра гэта я даведася потым/ ён умеў "канкрэтна".

Мы ж з ім выйшлі на праходку. Слова "шпацыр" ён не любіў, цяпець не мог паланізмаў. Анатоль Сцяпанавіч насунуў ад нізкага вечаровага сонца на самыя вочы легендарную шапку-масквічку, фэцэтна абавіраўся на вылашчаныя рукамі да бурштынавага бляску сукаваты ядлоўцавы пасах і быў падобны на мудрага патрыярха. А ішоў яму ўсяго тады 52-гі год. Пыхкаючы цыгарэтаю, ён гаварыў пра паэзію, паэтаў, цытаваў па памяці безліч чужых радкоў.

— Вершы пішаў! — гэта як бы між іншым.

— Грашу трохі...

Згодна хітнуў галавою, маўляў, такой бяды — хто сёння не піша.

Спыніўся раптам. Паказвае пасахам на белы стаўбун бярозы:

сяброўскія эпіграмы былі пяхучыя, што гарчынкі, але незласлівыя і некрыўдлівыя. Але досціпу ў іх хапала!

Нейкі час хадзіў я ў Адмірала ў ад'ютантах. Хадзілі і іншыя — перада мною і пасля мяне. У ад'ютантах, але не ў дзяншыках — сваіх улюбёнцаў Вялюгін ніколі не прыняў. Трымаўся з усімі за роўню — нават з тымі, за каго быў старэйшы ледзь не ўдвай.

Шкада толькі, што апошнія гады не было ў яго поплеч маладога рызыканта-вісуса. Былія ад'ютанты пасталелі, некаторыя парабіліся лаўрэатамі, але ніколі не забывалі свайго Адмірала, заходзілі да яго ў дом і на дачу. І ўсё ж маладога ганчак ля яго не было, шкада... Ён жа ўсё жыццё любіў валаводзіцца з маладымі — выцраў насы, ставіў на крыло, выпраўляў у дарогу. Колькі тысяч пачаткоўскіх радкоў ім выпраўлена, адгаблявана /мусіць, мільёны!/, колькі "цвікоў" загнана ў іх ягоная боская рукою! Прынёс і я неяк яму ў "Польмя" вершыкі. Пачаў ён чытаць, раптам скрываў губу:

— "У дасветнай слаце качане..." Русізм! "Кочанеет"! Качаном робіцца ці што? Думаі!

Паныла апускаю плечы — нічога ў галаву не йдзе. А ён раптам зайграў шэрым вокам:

— А што, калі так?! — і ўвагнаў зверху паміж маімі млявымі "а" і "ч" сваё раскаістае "р". — Карчанеет! "У дасветнай слаце карчанеет". Карчом на холадзе робіцца!

Я толькі выдыхнуў ад здзіўлення: што значыць боская рука!

— А тут, браце, радок стаіць ракам, — і спрактыкаванай рукою шахматыста робіць ракіроўку слоў. І радок ужо гучыць нязмушана, без высілку п'ецца, як глыток вады.

Свайму сябру-паэту Антону Бялевічу, які пісаў шмат даўгавата-нуднаватых паэм, ён быў проста выратавальнікам — скароціць ледзь не ўдвай, натыцкае вялюгінаўскіх пруткіх слоўцаў, глядзіш, нішто сабе паэмка атрымалася!

Шмат хто з сённяшніх знаных паэтаў, зняўшы з паліцы сваю першую кніжку, знойдзе ў канцы яе надрукаванае дробненькім петытам: "Рэдактар А.С.Вялюгін".

Неяк у рэдакцыі "Польмя", дзе Анатоль Вялюгін з 1946 года /і нідзе потым болей/ працаваў рэдактарам аддзела паэзіі, дзвяляцца прысутнічаць пры чытцы вершаў такога ж пачаткоўца як і я. Хлопец сядзеў учыраванелы, раз-пораз шыркая носам, сціраў даланёю пот з ілба, а Адмірал крэсліў апоўкам, ставіў пыталнікі, потым уздыхнуў:

— Да-а, браце...

Пачатковец, відаць, начуты пра любімае "адміральскае" слоўца, загундосіў:

— Анатоль Сцяпанавіч, я адгабляю...

Вялюгін засмяяўся:

Выходзяць на праспект — ні душы. І трэба ж, як на тое, прэцця аднекуль загулялы, няголены і пакумечаны мужычок.

— Ну, гэта ж забулдыга... — хоча даць задні ход Адмірал. А рэжысёрка ўжо да забулдыгі:

— Малады чалавек, ці ведаеце вы такога паэта Анатоля Вялюгіна?

Той зладзюкавата зыркаючы па баках, раптам нахабна кажа:

— Што вы прысталі, ён жа ля вас стаіць!

— ??? — у рэжысёркі рот дуплом. — Мо і вершы яго чыталі?

— Чытаў. Вось паслухайце! — і, разгарнуўшы плечы, добра пастаўленым голасам чытае верш Вялюгіна.

Нямая сцэна.

Потым ужо ў Маскве рэжысёрка, прыцскаючы да грудзей рукі, расказвала ўзахлёб кіношнікам: "В Мінске жыве паэт Вялюгін, так, прадставіце, останавліваем сроды ночы якога-то пьянчугу, а он наизусть яго стихи читает... Вот это популярность!"

Пасля таго выпадку купалаўскі актёр Павел Дубашынскі нагою адчыняў дзверы адміральскай кватэры. Той раз у яго не знайшлося трох рублёў на таксоўку. А вершы Вялюгіна начытваў на радыё і яму дастаткова было аднаго разу, каб запомніць напамяць.

Уся гэта гісторыя — цалкам у адміральскім ключы. Ды хіба яна адна? Вось так нараджаюцца легенды.

Не ведаю ніводнага верша напамяць. А Вялюгіна ведаю. Завучыў яго, слухаючы ў адміральскай кватэры соты раз пласцінку "Мелодыі", дзе Вялюгін сам чытае свае вершы, і абліваўся п'янымі слязьмі.

У застоллі ішлі шумныя гаванды, ніхто на мяне не звачаў, і ставіў пласцінку яшчэ раз...

Верш называецца "Партызанская школа".

Паэт Анатоль Вялюгін жыў насцеж і пісаў насцеж.

У ягоных вершах шмат гуляе вятроў — вятры, вятрыскі, буры-віхуры, ураганы. Галоўную сваю паэму ён назваў "Вецер з Волгі".

Мне і зараз у думках пра яго вусцішна цягне скразняком. Нібыта дзесьці не прычынілі юшку. Скавышы. Выдміны. Пустэльні.

Здаецца ж, ветрана? Ды што без ветразя!

Не стае Адмірала.

Не стае Паэта.

P.S. На пытанне журналісткі: "Ці любіце вы свой народ?" ён паўтарыў: "Люблю. Але кожнага паасобку".

Алесь ГАЎРОН
НА ЗДЫМКАХ: традыцыйнае цяпельца ў Каралішчавічах, верасень 1975 г.; з мастаком Міхасём Вецікам. 1982 г.
Фота Яўгена КАЗЮЛІ

Міхась ПАЗНЯКОЎ

ВАСІЛЮ ЗУЁНКУ

Публіцыстычны, ці лірычны,
Гумарыстычны, ці эпічны,
Заўсёды верш яго — касмічны.
І Богу ён даўно сваяк,
Бо вершы ў космас
Браў зямляк.

УЛАДЗІМІРУ
КАРЫЗНУ

Не стараць Уладзіміра гады,
Душою ён зайздросна малады.
Тут таямніцы анічужь,
Разгадка гэтаму такая:
Яго тры Музы берагуць,
Паэзія — адна,
А Музыка — другая.
А трэцяя — без слоў —
Да Зорачкі любоў.

Уладзімір МАЗГО

ВЕЧНА ЗАКАХАНЫ

(паводле Алеся Письмянкова)

Сказаў,
Ступіўшы на зямлю:
"Я не памру,
Пакуль люблю".
Мяркуючы па гэтым,
Я вечным стаў паэтам.

ПРА ЛІТНАЗВЫ

Ёсць у Маскве,
Скажу спярша,
Даўно
РУБЛЕЎСКАЯ шаша.
Але шукаеце
Дарма —
Там МАЙСЮКОўшчыны
Няма.

СЯБРУК ПРЫРОДЫ

(паводле Уладзіміра Марука)

Палічыўшы зоркі ў кронах,
Напісаў я ліст... рабіне.
Зверху каркае варона:
— Др-ружа,
Закусць — у адрыве!..

САМОТНЫ ПЕГАС

(аўтаэпіграма)

І ў Марчука,
І ў Марука
Твая не выйшла кніжка.
Гаротна цягнеца рука
Да горкага кілішка.

Мо, выдаць кнігу ў Цвіркі?
Але ў кішэні — дзіркі,
А там патрэбны грошы:
Ні кашалёк,
а кошык,
Які ні для зарплаты...
Пегас —
твой конь крылаты —
Скубе самотна вершы
У веку дваццаць першым.

Марцін КОУЗКІ

КОУЗАНКІ

Нідзе так не хлусяць, як у прагнозах надвор'я
З дня ў дзень, з году ў год — памыляюцца. Га-
лоўнае, без карысці для сябе.

Нам здаецца, што ён смяецца, а ён тлумачыць,
што плача. Смах скрозь слёзы — хмяльны ці цвярозь!..

Апладзіраваць можна і адной рукой, паблажліва пастукваючы
па крэсле наперадзе. Ці не таму мы амаль не чуюм апладысман-
таў тых, што сядзяць у першым радзе?

У дадатак да песні, якую спяваў камсамол: "Гараць мартэ-
наўскія печы... і чорны снег ляжыць вакол".

Валянцін ЛУКЦА

КРЫЎДА
ПУТАНЫ

Сапраўдні,
Я з законам не ў згодзе.
Ды прысуд
Абвргаю ізноў, —
Як магу я быць
Лёгкіх паводзін,
Калі важу
Пад тузіл пудоў?

ПАРОДЫП

Ігнат СЦІЗОРЫК

БЯВДОННАЕ ДНО

Азірнуся вакол, азірнуся
Сэрцам, што не мае ўжо даўно,
Бо яно дарагой Беларусі
Дно, якому дна не відно...

Алег Лойка

Не Сенека я і не Цэзар,
ды заўважыў
даўным-даўно:
як напоўніш віном
творчы цэбар,
дык адно толькі дно
ў ім відно.

Пратаптаў я сцяжыначку
ў вечнасць,
дасягнуць жа не змог
бальшака...
Падаіў
ні адно выдавецтва,
малака ж узяў —
рыхтык з быка...

Азірнуўся вакол я,
цвярозы
ад бязвіннага,
бачце, віна, —
як жа многа бяроз
ля Бярозы!
Толькі Слонім яшчэ —
без спана...

Анатоль ЗЭКАЎ

ЁСЦЬ АБО НЯМА

У яме талент не схаваш —
Сказаць пра гэта
варта прама:
Калі ён ёсць —
не закапаеш,
Калі няма —
не трэба й яма.

Міхась МІРАНОВІЧ

НЕ ДАМО
Ў КРЫЎДУ!

З даўніны
Так цягнеца само,
І вы лепш
Не звязвайцеся з намі —
Мы сваіх
У крыўду не дамо!
Мы сваіх
У стане крыўдзіць самі!..

ВЯСКОВАЯ ІДЫЛІЯ

Стыне боршч
На пліце...
Некранутая
Пража...
Баба
Плёткі пляце,
А дзед —
Лыка не вяжа...

ЧЫМ БОЛЕЙ ЛЮБІМ

На тое маючы
Прычыну,
Перараблю
Радкі паэта:
Чым болей любім мы
Жанчыну —
Тым меней жонка
Любіць гэта.

Малюнкi П. КАРПОВІЧА і А. ГУРСКАГА

На 98-ым годзе жыцця памёр адзін са старэйшых беларускіх пісьменнікаў Ігнат Дуброўскі (Ігнат Цімафеевіч Чарняўскі).
Нарадзіўся Ігнат Дуброўскі 4 верасня 1906 года ў вёсцы Дуброва Смалевіцкага раёна. Быў вядомы не толькі ў пісьменніцкіх колах — доўгі час працаваў у Інстытуце эканомікі Акадэміі навук, загадваў сектарам аграрных праблем.

Першыя вершы надрукаваў у 1927 годзе. Пасля некаторага перапынку да літаратурнай працы вярнуўся пасля вайны. Пісаў прозу, нарысы і публіцыстычныя артыкулы аб жыцці і развіцці беларускай вёскі, многія з якіх першымі друкаваліся ў газеце «Літаратура і мастацтва».

Ігнат Дуброўскі — аўтар зборнікаў апавяданняў «Радня», «Паўз самыя вонны», апавесцей «Зямля маладзе», «Зямныя вузлы», кніг нарысаў. Заслужаны работнік культуры БССР (1981).

Да апошніх дзён жыцця Ігнат Цімафеевіч займаўся творчасцю, сачыў за тым, што адбываецца ў літаратурным працэсе нашай краіны.

Светлая памяць пра Ігната Дуброўскага застаецца ў сэрцах тых, хто яго ведаў і чытаў творы пісьменніка.

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Літаратура і мастацтва»,
штодзённік «ЛіМ»,
Саюз беларускіх пісьменнікаў

Саюз беларускіх пісьменнікаў выказвае глыбокае спачуванне паэтэсе Таісіі Мельчанка з выпадку напатакушага яе вялікага гора — смерці мужа.

СУСТРЭЧЫ

ПРАБЛЕМЫ
«ТУТЭЙШАСЦІ» СЁННЯ

Творчасць Купалы з цягам часу не губляе сваю актуальнасць. П'еса «Тутэйшыя», напісаная ў 1922 г. застаецца актуальнай і па сённяшні дзень. З гэтай нагоды музей Янікі Купалы наладзіў імпрэзу «Праблемы «тутэйшасці» сёння» сумесна з Нацыянальным акадэмічным тэатрам імя Янікі Купалы. Мерапрыемства адбылося ў СШ №19 г. Мінска, якая носіць імя Я. Купалы.

З уступным словам выступіла дырэктар Валанціна Александровіч.

Вядучая мерапрыемства, настаўніца беларускай мовы і літаратуры, Іна Шапкова распавяла пра пакутлівы сцэнічны лёс п'есы, зачытала ўрывак з вучнёўскага сачынення на тэму «Тутэйшасць» як нацыянальная трагедыя беларусаў, нападзіла жывое абмеркаванне сярод вучняў праблемы «тутэйшасці».

Дырэктар музея Янікі Купалы Сяргей Вечар акрэсліў значнасць асобы паэта, выказаў сваё бачанне праблемы «тутэйшасці» сёння ў нашым грамадстве.

Вучні драматычнага гуртка «Свет рампы» пад кіраўніцтвам Андрэя Жураўскага падрыхтавалі інсцэніроўку з трагікамедыі.

Загачыцца навукова-асветніцкага аддзела музея Людміла Давідоўскага распавяла пра незабыўную паездку ў філіял музея «Акопы», якая адбылася восенню гэтага года.

Адметным было выступленне заслужанага артыста Беларусі, акцёра Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янікі Купалы Віктара Манаева. Ён раскажаў пра сваю ролю Мікіты Зноскы ў спектаклі «Тутэйшыя», пра надзеянсць і значнасць п'ястасюўні, выказаў свае словы ўдзячнасці юным артыстам. Незвычайна было бачыць урывак са спектакля ў выкананні прафесійнага акцёра на школьнай сцэне. Вучні доўга не хацелі развітацца з любімым акцёрам, задавалі мноства пытанняў Віктару Манаеву.

Дзіяна КАВАЛЕВІЧ

НАЧНЫЯ ЎСПАМІНЫ

(Працяг. Пачатак у № 50)

2

Пасля вайны, напісаўшы раманы, скончыўшы партшколу, прачытаўшы гару матэрыялістычнай літаратуры, я стаў такім атзістам, што не верыў ні ў якія магічныя сілы, у «дурное вока» Гапкі не верыў — забабонная легенда краўцоўскіх баб, з малітваў Кошалева, якія хвалілі там, у Мурманску, перад палётамі пасміхаўся. (Між іншым, Рыгор Кошалеў вярнуўся з франтавога зенітнага палка і пісаў мне, робячы ў калгасе шафёрам, асвоіў прафесію яшчэ ў войску, вадзіў «студабекер», які цягаў 100-міліметровую «амерыканку»). Я не верыў ні ў святых, ні ў злыя вочы, чорныя душы. А жонка мая, Марыя, верыла. Спрачалася са мною.

ЗЛОЕ ВОКА — ЗЛОЕ СЭРЦА...

— Ты ні ва што не верыш. Хама Няверуючы.

— Я ў партыю веру і ў перамогу сацыялізму...

Вышла, дарэмна верыў. А пасівелы, раптам паверыў і ў дурное вока.

Студзень 1981 года. Паўгода ўжо сяджу ў новым крэсле — галоўнага рэдактара Беларускай савецкай энцыклапедыі, пасля яе арганізатара і першага рэдактара Пятруся Броўкі. Цяжка я прынімаў прапанову заняць гэтую пасаду. Маша і Андрэй націснулі:

— Ідзі. Канкрэтная і пачэсная праца. Колькі можна сядзець у саюзе!

— Я не сяджу. Я кірую...

— Дваццаць шэсць гадоў кіруеш. І што? На чарговым з'ездзе агітну, каб «пракацілі» цябе. Ды і без маёй агітацыі пракоціць. Пачухаешся тады. Броўка колькі перажыў, атрымаўшы без малюга сотню чорных шароў, — Андрэй умеў агітаваць.

І вось сяджу. Чытаю нудныя артыкулы. У першыя месяцы чытаў столькі, што тупеў; няздольны быў уначы пісаць раманы. А без творчасці жыццё — не жыццё. Напісаў просьбу ў ЦК аб адстаўцы, месяц насіў у кішэнні. Ажно пакуль мой добры і нязменны першы намеснік Іосіф Хаўратовіч, сапраўдны энцыклапедыст, не скажаў:

— А навошта вам усё чытаць? Вы што біёлаг, батанік, хімік, тэхнік, аграром? Вы чытаеце спрэчныя артыкулы. Для нас важнейшая ваша арганізацыйная праца.

А гэта я ўмеў, навучыўся ў Саюзе пісьменнікаў — выбіваць, прабіваць, а начальнікам нада мною — старшынёй камітэта па друку — наш з Андрэем даўні, па партшколе яшчэ, сябра — дэбрэйшы і мудрэйшы Міхаіл Іванавіч Дзялец. Вечная памяць яму! У яго — грошы, папера, друкарскія ліміты. З ім дамаўляўся.

Праўда, калі пайшлі энцыклапедыі «Літаратура і мастацтва», «Янка Купала», чытаць давялося нямаля і шышкі набіваць: білі зверху і знізу — ішла ж перабудова і шмат хто рабіў круты паварот, у калектыве нашым ўтварылася група ваяўнічых «перабудоўчыкаў». Помню, які сыр-бор разгарэўся з-за артыкула пра Марка Шагала. Мяккацелы ліберал, я паддаўся на «высокія ідэі» былога загадчыка аддзела ЦК, другога майго намесніка, драматурга Алеся Пятрашкевіча. Падставіў ён мяне. А пасля ён «перабудоваўся»! Але ўсе баталіі пазней — у другой палове 80-х. А ў студзені першага года — «тишь и благодать» і цвёрдая ўпэўненасць у непарушнасці нашага жыцця.

На дварэ мароз. У кабінцеце цёпла. Сяджу. Абдумваю чарговы сюжэтны ход гістарычнага рамана — пра Брэсцкі мір.

Уваходзіць Іосіф.

— Па чарцы зробім пасля працы? — грэшныя, рабілі неаднойчы.

— Пісаць хочацца.

— Адпачніце! Столькі напісалі...

Размову перапыняе званок «вартушкі».

Памочнік першага сакратара ЦК Віктар Крукаў:

— Вас просіць Ціхан Якаўлевіч.

— Калі?

— Як можна хутчэй? Машына ёсць? — Ёсць.

(Пасля трагічнай смерці Пятра Машэрава на пасаду першага вярнулі з Мас-

квы Кісялёва, былога Старшыню Саўміна.) Палохаюся не толькі я, але і Хаўратовіч. Якую ж лягу дапусцілі, калі адразу, міма аддзела, міма Кузьміна, да першага?

Лячу. У неастылай (грэў шафёр) машыне капоціць. Як будзе сапсаваны мой юбілей, калі прапусцілі штосьці такое, што абурыла Кісялёва. Але прыветлівасць, з якой сустракае мяне Крукаў, супакойвае. Па ўнутранай сувязі памочнік дакладвае, што Шамякін тут.

— Няхай заходзіць.

— І — о, дзіва! — Ціхан Якаўлевіч ідзе мне насустрэч і... абдымае.

— Віншую. Віншую.

— Дзень майго нараджэння — 30, — нясмела нагадваю я.

— Ёсць прычына павіншаваць цябе за гадзю.

Бярэ са свайго рабочага стала паперу, перадае мне. Пастанова Палітбюро аб прысуджэнні мне звання Героя Сацы-

ялістычнай Працы. Падпісаў сам Брэжнеў.

Не ведаў, не чакаў. Меў тры ордэны Працоўнага Чырвонага сцяга. Таемна разлічваў на «Дружба народаў». І раптам — найвышэйшая! Захлынуўся ад шчасця.

Ціхан Якаўлевіч пільна і пранікліва сачыў за маёй рэакцыяй. Мабыць, цешыўся маёй ашаломленасцю. Здаецца, я не адразу здагадаўся падзякаваць яму, ведаў жа, як вырашаюцца, як «ідуць» такія ўзнагароды. З паўгадзіны гутарылі на тэмы, далёкія ад майго юбілея. Не, блізкія — пра літаратуру. Ён бадай адзіны з першых сакратароў ЦК, які чытаў нашы раманы, у гэтым я пераканаўся, калі Ціхан быў яшчэ загадчыкам аддзела ЦК, сакратаром Брэсцкага абкама (выступалі ў Брэсце, і ён прыняў нас, маладых), старшынёй Савета міністраў.

Юбілейны вечар — у тэатры Купалы. Там жа галоўны нумар — уручэнне Зоркі Героя. Больш за мяне хваліваюцца Маша: як яно будзе? Такая падзея!

Але раніцай 30 студзеня мяне выклікаў Старшыня Прэзідыўма Вярхоўнага Савета Іван Палякоў і пры малою колькасці сведкаў уручыў мне ўзнагароду. Растлумачыў: у Белавежу прыехаў зацятый паліўнічы Кадар, і яны, першыя асобы, мусяць зараз жа ехаць туды — на сустрэчу з кіраўніком брацкай дзяржавы. Пратакол!

На вечары прысутнічалі другія па рангу персаны — Кузьмін, Лабанок, Клімаў. Некаторыя пісьменнікі здзівіліся, калі я з'явіўся ў прэзідыум з Зоркай на грудзях. Але адсутнасць першых не пашкодзіла ўрачыстасці. Мяне зацалавалі.

На другі дзень, якраз нерабочы — субота ці нядзеля, я даваў юбілейны абад. Сціплы — так параў Андрэй. У Доме літаратараў, да будаўніцтва якога я, першы сакратар СП, прылажыў нямаля намаганняў, сваёй прабіўнай сілы. У Андрэя была тэорыя: менш запросіш — менш будзе пакрыўджаных. Але як абмяжуеш у такое свята? Чалавек семдзесят запарыў: з апарата Саюза амаль усіх, выдаўцоў, рэдактараў часопісаў, энцыклапедыстаў, некаторых блізкіх чыноўнікаў — з ЦК, гарсавета, камітэта.

Мы з Машай прыйшлі гадзіны за паўтары да пачатку абеда. І былі горка ашаломлены: стол не накрыты. А калі я кіраваў, якія яны, супрацоўнікі кафэ, былі добрыя, паслужылыя.

Маша ледзь не плакала, узяўшыся за працу. Але я ведаў: яна афіцыйна не падгоніць — залішне далікатная. Трэба Ядвіга Паўлаўна! Я пазваніў Івану Навуменку, сябру майму. Не яму — Ядвізе раскажаў сітуацыю. Яна з'явілася мінут праз дваццаць. І пад яе камандай закруціліся «сабатажніцы». Праўда, я паабяцаў добрыя «чаявыя». Да назначанага часу ўсё было гатова — «як у лепшых рэстаранах Парыжа».

Абад прайшоў нармальна. Былі дзясатыкі тостаў, сур'ёзных і жартаўлівых, даўгіх і кароткіх. Усе падыходзілі чокнуцца з юбілярам, некаторыя цалаваліся, чаго мы з Машай баяліся — грыпозны час, прынясім малым унукам грып.

Тамадзіў Андрэй Макаёнак. Мабілізаваў увесь свой гумар. Але рэакцыя на яго жарты не падабалася мне. Увогуле адчуванне маё было зусім не святочнае, часам узнікала прадчуванне чагосьці нядобрага. Напружаная была Маша. Я шчыпаў яе за кофту, шаптаў:

— Чаму ты такая?

— Якая?

— Сядзіш як на хаўтурах. Глядзі на маю зорку. І радуйся.

Зорку многія мацалі, паварочвалі, чыталі нумар: невялікі — на ўвесь Саюз.

Госці правялі інтэлігентнасць — ніхто не напіўся, хоць сядзелі добрыя пітакі. І не засядзеліся, мне нават крыўдна стала, што так хутка разышліся, Іван Антанавіч прыклад падаў.

Сям'я наша пакідала кафэ апошняй — пакуль разлічыліся з прыслугай. Мола-

Іван ШАМЯКІН

дзь мая — Саша, Слава, Таццяны, дачка і нявестка, нешта з дарагіх напіткаў захапілі дадому.

Распраналіся ў малым гардэробе службовага ўваходу. Я, маючы шафу ў кабінцеце, ніколі там не распранаўся. І не ведаў «лавушак». А яны былі. Апрапаючы дублёнку, я зачапіўся за незаўважаны ў цёмным фэе парожак, упаў і... зламаў руку, правую, рабочую. Боль нясцерпны. Не дачакаліся «хуткую», доўга шукалі па тэлефоне траўматалагічны пункт. Чакалі таксі. Сын мой злавіў «левака». Дабраліся да траўматалогіі. Рэнтген. Закрыты пералом кісці. «Не самы страшны», — супакойвалі ўрачы. Але боль не праходзіў і пасля ўколаў. Руку замуравалі ў гіпс.

Вось табе і юбілей!

— А ты не верыў, што няма «дурнога вока», — сказала Маша.

Паверыў. Ведаў, што запрасіў нямаля нядобразчыліўцаў, заздроснікаў. Любіў сваіх калегаў, але гэтую іх рысу — заздрасць — добра ўведаў раней. Калі я пайшоў з саюза, адзін сачыніцель, які лічыў сябе самым-самым высокім, агучыў:

— Я шамякінскі дух выветру.

Выветрыў? Не ведаю. Што сам хутка «выветрыўся» — факт.

Ды бяда не ходзіць адна, як кажуць у народзе. Праз дзевяць дзён трагічна загінула мая родная сястра Галя: ехала на веласіпедзе на працу ў ваенны гарадок, дзе рабіла планавіком, і перад самай праходной з сасны ўпаў тоўсты сук ёй на галаву. Як не паехаць на пахаванне. Рваўся, але Маша не пусціла:

— Куды з такой рукой! Больш нагоніш сумоты ўсім блізкім.

Паехала сама з Сашам. Не перадаць словамі, як я перажыў трагічныя дні. Не ёў, не спаў. Разам са мною плакалі дзеці. Рука мая моцна разбалелася, штодня рабілі ўколы, толькі пасля ўкола мог паспаць трохі.

Вярнуліся Маша і Саша, пачарнелыя ад слёз, ад марознага ветру. Распавяд іх рваў мне сэрца. А потым новая прыгода, не трагічная, але сна пазбаўляла. Я — выбраны дэлегатом XXVI з'езда КПСС. Звано загадчыку аргаддзела ЦК Якушаву, што паехаць на з'езд не магу — рука ў гіпсе. Іван Фёдаравіч у роспачы, крычыць у трубку:

— Ды вы што, змовіліся? Трэці, — яшчэ нехта хварэў. — Ды мяне з работы выганяць.

— Я штаны не магу зашпіліць. Як я буду сядзець там?

Не паверыў, ці што? Пад вечар з'явіўся да мяне на кватэру. Агледзеў, звярнуўся да Машы:

— Вы можаце паехаць?

— Аднаго не адлушчу. Як ён без мяне? Паесці левай рукой не здолее.

І Якушаў выносіць вердыкт:

— Можаце ехаць! А штаны мы вам пашыем — без папругі, на рызінцы і на «маланцы».

На другі дзень, калі я яшчэ спаў, з'яўляецца Ліхман, закройшчык атэльё Савета Міністраў. Мераў, уздыхаў, цмокаў языком:

— І так ета трэба ехаць у такіх штанах? Без вас не правядуць той з'езд?

СПАТКАННІ З АДАМАМ МІЦКЕВІЧАМ

■ Ноч з 24 на 25.12.

Вось і стрэліся мы, любы Адаме, у перадкалядную ноч. Я — на Зямлі, Вы — на Небе. Гэтае "Вы" стаіць між намі, як мяжа, і я адчуваю сябе школьніцай, закаханай у свайго Настаўніка і пакутую ад свайго Каханя і шчасліва ім.

На Гаштольдавай гары ў Койданаве стаіць Кальвінскі Збор. У першай палове XVII ст. намаганнямі слаўнага князя Мікалая Радзівіла Рудога, роднага брата Барбары Радзівіл, ён узняўся. Вось там, любы Адаме, мы і будзем сустракацца з Вамі. Там наша агульная спадчына, як цяжкая, прыліпшая да чаравікоў гліна, засталася. І носім мы на сабе гэтыя гліняныя гіры, баючыся атрэсці цяжар, бо ён жа дзедаў. Прынясе туды, у Кальвінскі Збор, Біблію Мікалай Радзівіл Чорны, стрыечны брат Барбары. А Біблія тая па-польску, і я яе не расчытаю. Дый Вашых словаў я не зразумела б, але, дзякаваць Богу, Вы — ліцвін, і я — ліцвінка, і мы разумеам адно аднаго душой.

Суткі. 26—27.12

— Начавала?

— Угу.

— Надта ж дрэнную работу ты сабе выбрала. Адна, як воўк. І не баішся?

— Не.

Гэты дзядзька з мутнымі вачыма, што прыцегае ранаіцай у школу, — мо які сталяр быў: цёмны, шэры, бы згаданы ім воўк. Але слова "воўк" ён вымаўляў зусім па-нашаму, зрэшты, як і ўсе словы. Пэўна, ад таго я адчула ў сваім сэрцы востры жаль да гэтага шэрага ваўка — майго брата. А яму адкуль ведаць, што я з начных дзяджурстваў у школе выходжу прасветленая, як іншыя вернікі з царквы пасля ўсяночнай.

Каляды. Пасная Куцця.

Не піша пісьмаў Арганістка.

О, гэта нешта такое знаёмае, роднае, стыхійнае, як Міцкевічавы "Дзяды".

А Куццю мы сустракалі па-ліцвінску, так, як рабілася гэта некалі ў маёй роднай вёсцы Востраў. Усе драбніцы я выпытала ў маёй Бабулі Зоні. У Святы вечар уся сям'я збіралася за стол, дзе гатавалася мо якіх сорах страваў. Мужчыны кроілі аплаткі, ці Каляду. Выразалі з іх кругі і доўгія пасачкі, якія, намачыўшы ў мапацэ, устаўлялі між кругамі. За нітачку вешалі над сталом. Вось такое паганскае сонца вісела ў хрысціянскай хаце, як неўміручая душа нашага народа. Гэтую важную справу — кроіць сонца з Каляды — я даручыла свайму сыну Міколку. Прыбегла і дачка Вераніка яму памагаць. А як ды без яе? Яны разам споўзалі ўсе куточки ў хаце, выграбаючы гадавое паўцінне. Назаўтра я, прыйшоўшы з дзяджурства, выклала ўчарашнюю куццю на рэшата, абвязанае матузком. Такую куццю

трэба есці ўсім сямейнікам, каб не разыходзілася сям'я. Ад дзядоў Матусевічаў з Вострава (гэта па бацьку) у мяне засталася толькі памяць, звычкі, традыцыя; ад дзядоў Матусевічаў са Свєрынава (гэта па маме) у мяне засталася толькі рэчы. Штогод на Каляды бабчыным дамаканым абрусам засцілаю стол. На бабчын ручнік з вышытымі чырвонымі ніткамі крыптонімамі "А. М." (Адальфіна Матусевіч) кладу сена, а на сена — поспую куццю з панцака. І, дзякаваць Богу, што жывыя яшчэ мае бацькі, з гумна якіх я магу ўзяць гэтае сена. А што важней: памяць рэчы, душа ці матэрыя — няхай кожны адкажа на гэтае пытанне сам. Бо ўрэшце, колькі каму дадзена, столькі з таго і вымагаецца.

А што ж наш Кальвінскі Збор? Ён аказаўся нетрывалым, як і ўся матэрыя. Напачатку тыя пабудовы былі і як храм, і як школа, і як асветны цэнтр, і як кнігасховішча, і як крэпасць. Ці праўда, ці не, але старыя койданаўцы кажуць, што быў яшчэ да вайны падземны пераход з Кальвіншчыны аж да Рубяжэвічаў (гэта км з 20), куды набожныя бабкі хадзілі да касцёла. Пераход той асвятляўся і вентыляваўся. Ці хадзіла я па той Гаштольдавай гары, ці бачыла тыя равы ды валы замка — не памятаю... Мо і не ступала там мая нага, бо не адгукаецца родным болем у душы тая мясціна, скажам, як адгукаецца Востраў.

— О, да нас усе ішлі адусюль, бо ў хаце музыка была, і ўсе спявалі, — прыпомніць Бабуля Зоня даўнейшае жыццё ў Востраве, калі мы з Веранікай паехалі да Яе ў адведкі на Каляды.

— А якая ў Вас музыка была?

— Усякая. І мандаліна, і скрыпка, і гармонік.

— А якія Вы песні спявалі?

— Усякія. І калядныя, і вельканоцныя.

Бабка Зоня змагла дажыць у гэтым вар'яцкім свеце аж да 88 гадоў, ясны розум і ясную памяць толькі таму, што, дзякуючы галыцэбце ды нястачы, напоўніцку мабілізавала свае ўнутраныя рэсурсы, так як гэта рабілі індыйскія Ёгі.

Нашы бацькі і дзяды былі папраўдзе мудрыя, што не называлі падзел святаў на праваслаўныя ды каталіцкія, а называлі рускімі ды польскімі, бо Хрыстос-Заканадаўца не быў ні праваслаўным, ні католікам. Ён быў Усіхным і Першым. Таму і Каляды, якія святкуюцца першымі, будучы хутка ўжо — верыцца мне — усіхнімі, нашымі.

Вось так, любы мой Адаме, не сумняваюся, верыш і ты ў гэта там, на небе. Бо ты ж і нарадзіўся пад Каляды, у самым канцы года. І сябраваў не толькі з католікамі, але і праваслаўнымі. А яшчэ, у наступным годзе, як вера, што ў будучым так станецца заўсёды, супадуць два Вялікадні — каталіцкі і праваслаўны. Дык жа з Калядамі вас!

Ганна МАТУСЕВІЧ

Біў мудры яўрэй, як кажуць, пад дых. Я чырваней. Думаў: ад Якушава, ад самога Кісялёва мог бы "адхрысціцца". Але смакталі два пачуцці: удзячнасць за высокую ўзнагароду і самалюбнае жаданне выкарыстаць яшчэ адну ўзнагароду, узвысіцца, аздобіць біяграфію дадатковым радком: з'яўляўся дэлегатам XXVI з'езда КПСС. (Між іншым, я быў дэлегатам і наступнага XXVII з'езда, гарбачоўскага, калі ў рэстаране дэлегатам не давалі нават піва — ішла барацьба з п'янствам, якая разваліла эканоміку). Якушаў пасяліў нас з Машай у гатэлі "Масква" ў двухпакатным "люксе" побач са сваім "штабам": удзень сядзелі там дзяджурныя, машыністка, уначы спаў адзін ён, адказны за ўсю дэлегацыю, а было нас з Беларусі чалавек семдзесят — рота. А ўсіх дэлегатаў — пяць з паловай тысяч: умяшчаліны Палац з'ездаў збудоваў Мікіта Хрушчоў. Але нягледзячы на прысутнасць Машы, на ўвесь камфорт, на адмысловыя штаны, напакутаваўся я на тым з'ездзе. Па-першае, літаральна галадаў: баюся лішняе з'есці, выпіць. Глытаў спіркі, гледзячы, як раскавана, вольна вяртаюць іншыя дэлегаты, асабліва сібіракі, каўказцы, украінцы добра закладвалі. Па-другое, рука балела. Кожную раніцу заходзіў у медпункт, і мне рабілі ўкол. Пасля ўкола хацелася спаць. А наша дэлегацыя сядзела на першых радках цэнтральнага сектара, я ў чацвёртым радзе — перад самай трыбунай, паміж добрых сяброў — Мікалаем Барысевічам і Глебам Крыўліным. Прасіў іх:

— Калі засну — вы мяне шчыпайце.

Не шчыпалі, але лёгка штурхалі то адзін то другі. Дакладчыка, Леаніда Брэжнева, я амаль не чуў — змест даклада. Але хутка зразумей, што на трыбуне бадай такі ж пакутнік, як я. І сон мой знік. Я пачаў назіраць за ім, са страхам і нядобрай цікавасцю чакаючы, калі Генсеку зробіцца блага. А яму ўжо праз паўгадзіны стала кепска. Пабялеў, раз-пораз выціраў хусцінай успацелы лоб; праз кожныя пяць хвілін прыслужнік-мужчына прыносіў яму белы, як малако, напоі — кіслародны катэіль, растлумачыў мне Барысевіч.

Шэсць тысяч пар вачэй глядзелі на дакладчыка. Не сумняваюся, цяпер ужо не сумняваюся: ёсць сярод іх злыя вочы. Не ўсіх ён абагрэў. У мяне на абедзе было 70 чалавек. Колькі з іх мелі злое сэрца, злыя вочы? А тут... уявіць цяжка. Вось-вось упадзе чалавек — за трыбунай. А даклад жа, казалі, на чатыры гадзіны. Жак!

Выцёр Леанід Ільіч лоб у чарговы раз і павярнуўся да прэзідэума. І тыя, што глядзелі яму ў спіну, нарэшце сцямілі, што патрэбна дакладчыку. Чарненка абвясціў перапынак. Цягнуўся ён доўга — з гадзіну. Амаль усе былі ўпэўнены, што даклад працягне хтось з іншых членаў Палітбюро. Варажылі — хто? Высокая палітыка!

Празвінелі званкі. Запоўнілася зала. І — во дзіва! — выходзіць з-за кулісы Брэжнеў, бадзёры ў хадзе, з усмешкай на твары. І даклад пачаў чытаць зусім іншым голасам. І пот не выціраў. Дачытаў да запланаванага перапынку. А пасля яго чытаў яшчэ больш бадзёра. Хто яго ратаваў ад злых вачэй? Зрабілася някавата, што я, атэіст, паверыў у іх. Дурное вока! Ха!

Аднак хто даў сілы Брэжневу? Ці што? Тэрапеўт? Укол? Ці псіхіятр, чараўнік, тыбецкі маг, Джуна? У Генсека ўсе маглі быць. Усе лекары і ўсе сродкі.

Аднак ніякія лекары жыцця яму не прадоўжылі: праз паўтары гады чалавек ранаіцаю не прагнуўся.

Нядаўна я прачытаў успаміны памочніка Брэжнева, які быў побач з ім дваццаць пяць гадоў. Мы, грэшныя, думалі, што правадыр наш любіць узяць на губу. Памочнік піша: не! Выпіваў ён вельмі мала. Але мудрыя "лекары" зрабілі яго наркаманам: глытаў па тры чатыры таблеткі снатворнага.

І я без снатворнага не магу заснуць. Хвароба старасці. А якая каша варыцца ў галаве ў бяссонніцу! Каб іх усе запісаць, начныя ўспаміны, — колькі тамоў набралася б! Дзякуйце, чытачы, што я не стаў пісаць уначы! Хоць чытачам няма чаго баяцца: яны перасталі чытаць — ёсць тэлевізар. Ды нарэшце ў наш час не так проста выдаць адну невялікую кніжку, мастацкую. А ўспаміны... калі іх выдадуць? І справа не ў "злых вачах". Страцілі сілу самыя добрыя сэрцы, разумныя галовы. Вярні, Божа, нашу моц, нашу дабрыню, аднасць, не дзялі на класы, партыі, групы! Няхай ва ўсіх нас будучы добрыя сэрцы, добрыя вочы!

Адам МІЦКЕВІЧ

Перад бурай, снягамі

Пералётныя птахі прад бурай, снягамі
Пахідаюць радзіму з тужліваго песняй.
Не віні іх! Яны паліцяць парой весняй
У напрамку зваротным —
сваймі шляхамі.

Голас іх ты пачуеш —
выгнанца успомні!

Колькі раз пасля буры
засвеціць надзея,

Столькі раз яго дух
да цябе зноў на поўнач

Прыляціць, акрылёны,
не збочыць нідзе ён.

6 красавіка 1829 г.

Сон

Хоць і пакінеш мяне вельмі хутка,
Але, шануючы наша каханне,
І на мяжы непазбежнага смутку
Ты не кажы мне пра наша расстанне.

Вечар пяшчоты
прад сумным святаннем,
Ён прамільгне, як мільгае мінута.
А як надыйдзе пара развітання,
Некалькі кропелек дай мне атруты.

Ды не хачу свае змежыць павекі
Перад абліччам глыбокае ночы —
Хай ў асалодзе замру я навекі.
Вусны цалуючы і твае вочы.

Дзён ці гадоў пройдзе мала ці многа.
Ды абуджэнню сусветнаму збыцца.
Ты ўспомніш вернага друга зямнога —
Сыдзеш з нябёсаў,
каб мог я збудзіцца.

Зноў прыхінуся да белага ўлоння.
Наша каханне нішто не азмрочыць.
І думаць буду: правёў я імгненне,
Вусны цалуючы і твае вочы.

1825, Адэса

Да Нёмана

Нёман родны ты мой,
заветны, дзе воды,
Што калісь я ў дзіцячыя чэрпаў
далоні,
А пасля заплываў з імі ў дзікія тоні —
Неспакойнаму сэрцу шукаў
прахалоды?!

Тут Лаура глядзелася
ў люстра прыроды,
Валасы заплятала,
уквечвала скроні;

Міль вобраз яе
ў тваім срэбным улонні

Скаланаў я слязой захаплення й лагоды.

Заветны мой Нёман,
крыніцы дзе тыя,
З імі шчасце, надзеі,
прыветлівасць лёсу?
Дзе маленства лятункі
і чуды-дзівосы?

Дзе юнацтва бурлівага
б дні залатая?
Дзе Лаура мая? Дзе сябры дарагія?
Усё прайшло,
а чаму ж не прайшлі мае слёзы?

Пераклад з польскай Васіля ЖУКОВІЧА

Выходзіць з 1932 ГОДА
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

ГАЛОУНЫ
РЭДАКТАР

Анатоль
КАЗЛОУ

Рэдакцыйная рада:

Святлана
БЕРАСЦЕНЬ,

Леванід
ГАЛУБОВІЧ,

Віктар КАВАЛЁЎ,

Вольга КУРТАНІЧ,

Віктар ПАТАПЕНКА —
намеснік
галоўнага рэдактара,

Віктар ШНІП —
адказны сакратар.

АДРАС РЭДАКЦЫІ:

220005, Мінск,
вул. Захарава, 19

ТЭЛЕФОНЫ:

галоўны
рэдактар — 284-6673
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-4404
адказны
сакратар — 284-6673

АДДЗЕЛЫ:

публіцыстыкі — 284-7965
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-7965
літаратурнага
жыцця — 284-7965
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-7965
паэзіі і прозы — 284-7965
музыкі — 284-8153
тэатра, кіно — 284-8153
выяўленчага
мастацтва — 284-8153
карэктарская — 284-8091
бухгалтэрыя — 284-6672
Тэл./факс — 284-84-61

Электронны адрас:
e-mail: minsk@litv.in

Пры перадруку просьба
спасылацца на "Літвін".

Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.

Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і верстка
кам'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва

"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 1429
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
17.12.2003 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715

Заказ 4293

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Васіль РОЗАНАЎ:

"...дарагі кошт за кнігі прызначаецца". Але гэта наўмысна: кніжка — не дзеўка, што ходзіць па руках, не распуста, не пойма, якое заманьвае "заяпалага чалавека". Не дзева з цырка, што спакушае безгустоўнасцю.

Кніжку трэба шанаваць: і першы знак гэтага — гатоўнасць дарага заплаціць."

Усе скардзімся ў сваіх вузкіх літаратурных колах пра зніжэнне цікавасці да мастацкіх твораў, пра падзенне тыражоў беларускамоўных выданняў, пра заняпад культуры ўвогуле...

Як ні дзіўна, застаўшыся нарэшце сам-насам у сваёй краіне са сваім нацыянальным клопатам, мы сталі ўсе больш разрозненымі і аддаленымі ад галоўнай нацыянальнай ідэі — захавання адзінства ў разрэджанай беларускамоўнай прасторы нашай дзяржавы... Адныя прагнуць грантаў, другія — гарантаў, трэція — змагарнай славы, астатнія — спакою і дабрабыту... Мяжкі знак беларускай нацыі — вось выніковая заваёва і галоўная адмета затухаючай на вачах нацыянал-адраджэнскай ідэі...

Амінь!..

Не думаю. Тым больш не думаюць пра тое беларусы не заангажаваны барацьбой за беларушчыну, аднак, штодня рупліва дбаючы пра Яе спаконвечнае жыццё...

І такіх, дзякаваць Богу, яшчэ дастаткова, "каб не ўмерлі".

У тым ліку маю на ўвазе і прызабытыя намі ў нашым "высакаммерным" сталічным жыцці перыферыійныя літаратурныя аб'яднанні. А іх даволі шмат, ледзь не ў кожным рэгіёне пры раённых газетах, пры шматтыражках на буйных прадпрыемствах і ў навуковых установах...

Ёсць такое і ў Клецку. Каля дваццаці чалавек жывуць там, працуюць і займаюцца літаратурнай творчасцю. "Валошкі ў жыцце" — не першы зборнік сяброў гэтага літаб'яднання. Некаторыя з іх з'яўляюцца актыўнымі аўтарамі рэспубліканскага друку.

Скажам, такія сярод іх як Лілія Мясешка і Таццяна Цвірка ўжо дастаткова вядомыя на малой бацькаўшчыне і вопытныя паэты. Да іх "падцягваюцца" і астатнія (Віктар Худавец, Вера Кавалеўская, Вікторыя Калейнік, Святлана Стромская, Галіна Нупрэічык, Людміла Завая, Марыя Пабудзей, Альдонія Наўчанкова...). Разнаволеная і палемічная атмасфера ў супольцы, найперш дзякуючы кіраўніку літаб'яднання Л.Мясешка, стасуецца з цёплымі і таварыскімі адносінамі гэтых людзей у прыватным і грамадскім жыцці. І, думаецца, у некаторых з іх наперадзе — свае ўласныя зборнікі вершаў...

Асабліва тое было б справядлівым у дачыненні Л.Мясешкі і Т.Цвіркі. Працуюць, каб не быць галаслоўным, колькі радкоў з іх лепшых вершаў. Вось афарыстычнае пісьмо Ліліі Мясешкі:

Старэнне — дзяцінства запозненае,

Жыццё — гэта смерці прычына,

Узрост — самы верны мужчына,

А смерць — то каханка апошняя.

А гэтыя радкі Таццяны Цвіркі як бы вяртаюць нас да пачатку размовы:

"Чаму я мову гэтую абрала?

У творчы свет з яе пляты вянок.

Яе ўспяўлялі Колас і Купала,

на ёй гаворыць чыста мой сыночкі!"

Не, не ўсё яшчэ згублена. Не трэба толькі губляцца самім і ўсё наша будзе знаходзіцца...

Люблю і паважаю Анатоля Вярцінскага. І як паэта, і як чалавека. Ёсць нейкія флюіды, што не даюць нам забывацца адзін на аднаго. Магчыма, у нас блізкія ўяўленні пра гэты свет і жыццё ў ім. Можна, яшчэ што... Адным словам, ёсць такая прыхільнасць. У мяне, прынамсі.

Анатоль Вярцінскі, бадай, адзіны наш творца, які ўзводзіць свой паэтычны храм пераважна з грамадска-сацыяльнай прозы. Альбо скажам (у літаратурна-мастацкім сэнсе, вядома), што ён амаль арганічна пераўтварае прозу ў Паэзію...

Гэта зусім недалёка ад таго выпадку, калі дзеля грама радыя пераводзіш тоны слоўнай руды...

Аднак жа, не зважаючы на тое, яго імя не прыжылося ў таўталагічным літаратурным радзе, што выснаваўся ў адраджэнскім друку: Барадулін, Гілевіч, Бураўкін... Хоць, здавалася б, усе перадумовы для гэтага былі. Не буду іх тут пералічваць (гл. ч.с "Крыніца", № 2, 1994г.)

І дзякаваць Богу. Бо "выйці из ряда вон" не кожнаму дадзена. А, як для Паэта, то няма вышэй атэстацыі, чым выбаўца з ведамай каторгі сваёй адметнай самасцю. Найперш творчай, вядома, хоць прыдасць іміджу новыя адценні і неардынарна чалавечая біяграфія.

І вось "на старасці" — зборнік Анатоля Вярцінскага пра каханне. Лепш сказаць, **выбранае**... Выбранае з каханья і каханне да **выбранае**...

Усім яго прыхільнікам вядома, што А.Вярцінскі заўжды быў закаханым і шматлюбным да жыцця. Яно ж (каханне), па вялікім рахунку, нязменнае, змяняецца толькі мы — закаханыя. Таму ні дзіўна, што Анатоль Вярцінскі новы ў кожным сваім прызнанні, у кожным вершы.

Я так не магу, каб страўца

і халодна абмінуць,

каб сэрцам другое сэрца

горача не крануць.

Шмат якія вершы з гэтага зборніка добра вядомыя сталым прыхільнікам яго творчасці. А такія, як "Эдзіт Пяф хоча любіць", "Дзве паралельныя прамыя" (на жаль, па недаглядзе разбіты на два вершы), "xxx Я фільм глядзеў. Там — Спартака распялі", "Мора, сонца, я і наша каханая...", "xxx Сёння было мне горка...", "Слова на развітанне. Пярэдадзень міпеніума" ўжо сталіся класічна-хрэстаматыійнымі.

Шкада толькі, што Анатоль Ільч не ўключыў у зборнік сваю невялікую паэму "Кэты-мэнзі" (1971), што была выдрукавана ў 67 нумараў часопіса "Крыніца" за 2001 год. Гэты твор непадробнай Паэзіі, у маймі вычыванні, — своеасаблівы моўны, экзістэнцыяльны, у пэўнай меры, шэдэўр сучаснай беларускай лірыкі.

Шалчу я і ўсміхаюся сабе,

сваім напаяўзбытым успамінам...

"Кэты-мэнзі"... Якія гэта словы?

З якой яны узяты мовы?

Ці існавалі увогуле раней?

"Кэты-мэнзі"... Кэты-мэнзі..."

"Кэты-мэнзі" — гэта своеасаблівы пароль каханья. Любоў, калі хочаце.

Пэўны шарм набыла кніжка і дзякуючы прадмове Л.Дранько-Майсюка, паэта якраз гэтай самай тэмы, хоць Л.Дранько-Майсюк і А.Вярцінскі належаць да абсалютна розных эстэтычных школ. У Вярцінскага ж ўвогуле — яна свая, скажам так, *пазашкольная*. Гэта адчуваецца па стылі і тоне самой прадмовы маладзейшага калегі. Для паэтыкі Л.Дранько-Майсюка як найлепш падыходзіць эпіграф з італьянца Джавані, узяты Максімам Багдановічам да "Веранікі" ("Яна — выдумка маёй галавы"), чаго ні пры якім раскладзе не скажаш адносна творчасці А.Вярцінскага, якая тоіцца ў перадвоччы, а творыцца ў перадсэрддзі...

Каханне для А.Вярцінскага ёсць квінтэсэнцыяй самой Паэзіі.

Пра месца ў жыцці, як дзеці,

гадаем, думаем, снім.

Месца маё ў свеце —

месца ў сэрцы тваім.

Тыя, хто ведаюць цану самога каханья, зразумеюць і дарагі кошт яго квінтэсэнцыі.

Анатоль
ВЯРЦІНСКІ.

"Жанчына. Мужчына. Каханне..." (Мінск, выд-ва "Чатыры чвэрці", рэдактар Л.Дранько-Майсюк, 2003г., 500 асобнікаў, кошт 4930).

Валошкі
ў жыцце

"Валошкі ў жыцце" (вершы сяброў літаратурнага аб'яднання "ГОЛАС" пры рэдакцыі раённай газеты "Да новых перамог", Клецк, 2003г., 1000 экз., складальнікі Л.Мясешка і Т.Калейнік).

Алься ПІСЬМЯНКОЎ.

Паступова ад каханья "Мы з братам" Анатоля Вярцінскага літаратура" га прыорэдацям У.Маздзям да дзяцей і дзяцей Пісьмянкова і Ірыны Багдановіч. Маю на ўвазе, вядома, іх дзіцячыя кніжкі, што амаль адначасна пачылі свет...

Абедзве яны гожа аформлены і цудоўна выдзеныя (асабліва А.Пісьмянкова). Самі ж аўтары даўно і добра вядомыя як, не зусім дакладна скажам, паэты для дарослых. Абое — эстэты, прыхільнікі паэзіі "чыстай красы". А.Пісьмянкоў, можа, залішне халаднаваты і дакладны (цвярзлы) у змесце, але тонкі і дасціпны ў метафарычным і музычным выяўленні, і ці не занадта строгі ў паэтычных канонах і выбары класічнай формы. І.Багдановіч — больш закрытая і псіхалагічная, напоўненая, нібы тая амфара на марскім дне, сваёй першабытнай гісторыяй і біяграфічнай таямнічасцю...

Не маглі яны, вядома, адзіцца ад гэтых сваіх творчых характарыстык і ў кніжках для дзяцей. Вершы іх дабрадушныя, дасціпныя, іранічныя, падчас роздумня і не без выхавальнага "маралітэ". Уласна я прачытаў іх не набіўшы аскоміны і асабліва не прытаміўшыся. Можна таму, што пачаў з кніжкі І.Багдановіч (залішне "правільнай" і аднатоннай), бо А.Пісьмянкоў яшчэ, дзякаваць Богу, сам не выжыў з дзяцінства і да апошняй старонкі намагаецца трымаць свайго чытача ў адпаведным, аптымістычна-бадзёрным, тонусе...

Каб не ўпадабляцца цыгану, і задарма не хваліць тое, што нейкім чынам намажацца і на мой кавалак хлеба (маю на ўвазе якраз гэтае небезганарнае рэцэнзаванне), працуюць найбольш цікавае з гэтых кніжак. Вось — "Зіма" ў І.Багдановіч:

Белы кропіла сняжок,

Шыла зайцу кажушок

З чорным лапкіам на папе,

Як туды той лапкі трапіў?

Расплумачу: на лужку

Не хапіла ёй сняжку!

У А.Пісьмянкова, шчыра кажучы, выбітных вершаў больш (ды і кніжка ж таўсцейшая). Прачытаў яго верш "Дружок":

Веселіцца не магу,

Калі ты на панцугу,

Бо ніколі друга друг

Не навяжа на панцуг.

Класны верш! Праўда, не ведаю, ці трэба нашым дзецям навязваць магільскае слова "друг" у беларускамоўным сэнсе "сябра"? Агулам жа, абедзве кніжкі вартыя дзіцячай і най-

перш (як падказкі ці прачытання) бацькоўскай увагі.

І ўсё ж адна акалічнасць збянтэжыла мяне: ці не пісалі іх нашы шануюныя аўтары як бы для саміх сябе, віртуальна вяртаючыся ў сваё ўласнае дзяцінства? Надта ж антураж і тэматыка іх вершаў нагадалі мне савецкае дзіцячае баўленне часу: снежкі, санкі, лес, грыбы, рака, рыбалка, лялькі, мядзведзі, марозіва, каты, мышы, сабакі, пеўні, драпікі, цымбалы...

Апроч як з тэлепраграмай на тыдзень у адным з вершаў А.Пісьмянкова, я не сустрэўся ў кніжках нашых аўтараў з сучаснымі "тэхналогіямі": кам'ютэрамі, аўтамашынамі, тэлевізійнымі прыстаўкамі, музычнымі дыскамі, мабільнымі тэлефонамі, касмічнымі караблямі і адпаведным нашаму часу мысленнем ды вычываннем. (Ці не тут палягае і пэўная частка праблематыкі ўжывання і далейшага развіцця беларускай мовы? Яе здаўнае статычнасць, тэлеграфіе-фальклорнасць, у нейкім сэнсе амаль музейная муміяльнасць, можа, і ёсць асноўнаю прычынай негатыўных заяў асобных грамадзян, маўляў, на гэтай мове немагчыма выразіць нічога новага, значнаразумовага і высокатэхналагічнага?) У А.Пісьмянкова, да прыкладу, з сучаснай тэхнікі, пардон, фігуруе толькі веласіпед, а ў І.Багдановіч — компас... Але ці выедзе такім "рухам" наша дзіцячая літаратура з сярэдзіны XX-га ў XXI-е стагоддзе? Пытанне застаецца адкрытым. Хоць адказаць на яго ёсць каму. Ды тым жа Алесю Пісьмянкоў і Ірыне Багдановіч. Талент жа не марожанае: не з'явіўся і не растане. А так хочацца, каб нарэшце і беларускіх дзяцей перасадзілі з веласіпедаў на "Вольва"... І не толькі мне.

Шануюныя чытачы, усе гэтыя кніжкі вы можаце набыць у "КНІГАРНІ ПІСЬМЕННІКА", (Мінск, вул.Казлова, 2.)